ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 103 (1637) | Пятніца, 29 снежня 1961 года | Цана 4 кап.

Усесаюзная нарада па пытаннях ідэалагічнай работы

Як мы паведамлялі ўжо, 25 снежня ў зале пасяджэнняў Вялікага Крамлёўскага палаца адкрылася Усесаюзная нарада па пытаннях ідэалагічнай работы.

Удзельнікі нарады цёпла сустрэлі з'яўленне ў прэзідыуме таварышаў Ф. Р. Казлова, А. М. Касыгіна, А. І. Мікаяна, М. А. Суслава, М. С. Хрушчова, М. М. Шверніка, В. В. Грышына, П. Н. Дзёмічава, Л. Ф. Ільічова, Б. М. Панамарова, А. М. Шалепіна.

Адкрываючы нараду, Першы сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС таварыш **М. С. Хрушчоў** сказаў, што Усесаюзная нарада па пытаннях ідэалагічнай работы склікана Цэнтральным Камітэтам партыі для абмеркавання задач у галіне ідэалогіі, што вынікаюць з рашэнняў XXII з'езда КПСС і новай Праграмы партыі.

У рабоце нарады прымаюць удзел 1.300 чалавек з мясцовых партыйных арганізацый і каля 1.400 работнікаў цэнтральных устаноў. Тут прадстаўлены, гаворыць М. С. Хрушчоў, усе атрады шматтысячнай арміі ідэалагічных работнікаў — сакратары Цэнтральных Камітэтаў Кампартый саюзных рэспублік, крайкомаў і абкомаў, якія займаюцца пытаннямі ідэалагічнай работы, загадчыкі аддзелаў прапаганды і агітацыі, навукі, культуры, кіраўнікі лектарскіх груп, рэдактары мясцовых і цэнтральных газет, часопісаў, выдавецтваў, дзеячы навукі, літаратуры і мастацтва, работнікі радыё і тэлебачання, вышэйшай і сярэдняй школы, культурна-асветных устаноў, радавыя прапагандысты і агітатары.

Такая вялікая і прадстаўнічая нарада па ідэалагічных пытаннях склікаецца ўпершыню. Цэнтральны Камітэт КПСС, падкрэслівае М. С. Хрушчоў, надае ёй важнае значэнне і жадае паспяховай работы.

Слова для даклада — XXII з'езд КПСС і задачы ідэалагічнай работы партыі — атрымлівае сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС тав. **Л. Ф. Ільічоў.**

26, 27, 28 снежня нарада працягвала сваю работу. У абмеркаванні даклада тав. Л. Ф. Ільічова прынялі ўдзел партыйныя работнікі, прапагандысты, дзеячы навукі, культуры і мастацтва. У спрэчках прынялі ўдзел 35 чалавек.

З кароткім заключным словам выступіў тав. Л. Ф. Ільічоў.

XXII З'ЕЗД КПСС І ЗАДАЧЫ ІДЭАЛАГІЧНАЙ РАБОТЫ

Даклад сакратара ЦК КПСС таварыша Л. Ф. ІЛЬІЧОВА на Усесаюзнай нарадзе па пытаннях ідэалагічнай работы

З кожным днём усё глыбей і паўней раскрываецца сусветна-гістарычнае значэнне XXII з'езда КПСС. Яго ідэі натхняюць нашых аднадумцаў, служаць цэнтрам прыцягнення і апорай свабодалюбівых народаў усіх краін, яны ўсяляюць страх і разгубленасць у лагер нашых ворагаў. Ні адна міжнародная падзея апошніх год не хвалявала сусветную грамадскую думку ў больш вялікай ступені, чым XXII з'езд нашай партыі, новая Праграма КПСС, выдатныя даклады М. С. Хрушчова.

Ідэі XXII з'езда ўсемагутныя таму, што яны правільныя, таму што выказваюць думкі і пачуцці соцень мільёнаў людзей працы і дастойна вянчаюць вялікі шлях рэвалюцыйнай барацьбы ад «Маніфеста Камуністычнай партыі» да новай Праграмы КПСС, трапна і справядліва названай Камуністычным маніфестам сучаснай эпохі.

З'езд нашай партыі азнаменаваў новы трыумф вучэння Маркса—Энгельса—Леніна. Ён пераканаўча паказаў, што працяглая і гераічная барацьба працоўных нашай краіны, усяго міжнароднага рабочага класа карэнным чынам змяніла сацыяльнае аблічча свету.

XXII з'езд, прыняўшы трэцюю Праграму партыі, паклаў пачатак новаму этапу грамадскага прагрэсу, этапу барацьбы за непасрэднае ажыццяўленне прынцыпаў камунізма. Ён прадэманстраваў перад усім светам стваральную сілу камунізма, глыбокую навуковасць марксісцка-ленінскай ідэалогіі, высокую тэарэтычную сталасць партыі Леніна.

Савецкі Саюз уступіў цяпер у новую паласу развіцця, і гэта накладвае адбітак глыбокіх змяненняў на ўсе сферы нашага жыцця, у тым ліку — ідэалагічную. Да яе работнікаў прад'яўляюцца значна больш высокія патрабаванні, чым калі-небудзь раней. Пытанні камуністычнага выхавання працоўных, у першую чаргу маладога пакалення, павінны знаходзіцца ў цэнтры дзейнасці партыйных арганізацый, усёй савецкай грамадскасці.

Глыбокі сэнс заключан у тым факце, што XXII з'езд разгледзеў разам пытанне аб выніках дзейнасці партыі пасля XX з'езда КПСС і пытанне аб яе новай Праграме.

XX з'езд з'явіўся паваротным пунктам у развіцці партыі і краіны, усяго сусветнага камуністычнага руху.

Партыя адвергла варожы марксізму-ленінізму і прыродзе нашага грамадскага ладу культ асобы Сталіна, яна ўзяла рашучы курс на пераадоленне яго шкодных вынікаў. Увесь савецкі народ аднадушна адобрыў і актыўна падтрымаў ленінскую палітыку нашай партыі. Апошнія гады былі перыядам прынцыповай барацьбы новага ленінскага курсу супраць усяго старога, аджыўшага, барацьбы, якую па-ленінску цвёрда і па-ленінску прадбачліва накіроўваў Цэнтральны Камітэт нашай партыі на чале з М. С. Хрушчовым. Палітычны курс XX з'езда, генеральная лінія партыі былі сустрэты ў штыкі Молатавым, Малянковым, Кагановічам, Шапілавым і іншымі ўдзельнікамі антыпартыйнай фракцыйнай групы. Вядома, што гэтыя людзі прэтэндавалі на ролю тэарэтыкаў марксізма-ленінізма, хоць жыццё развянчала іх і яны прадсталі не толькі поўнымі палітычнымі банкрутамі, але і закарузлымі дагматыкамі, не здольнымі зразумець вялікія патрабаванні жыцця і творчую рэвалюцыйную сутнасць марксісцка-ленінскага вучэння. Крытыка культу асобы і ліквідацыя яго шкодных вынікаў ва ўсіх галінах партыйнай, дзяржаўнай і ідэалагічнай работы, ідэйны і арганізацыйны разгром антыпартыйнай групы аздаравілі абстаноўку ў нашай краіне, жыватворна адбіліся ў жыцці савецкага грамадства. Партыя прыняла мужнае рашэнне, яно з'явілася новым атэстатам палітычнай сталасці партыі, яе Цэнтральнага Камітэта.

Няма такога боку грамадскага жыцця Савецкага Саюза, які не захапіў бы народжаны XX з'ездам магутны паток творчых пошукаў, смелых дзярзанняў. Усе мы павінны глыбока ўсвядоміць, што без тых зрухаў, якія адбыліся ў партыі і краіне за апошнія гады, без той тэарэтычнай і практычнай работы, якую прарабілі партыя і яе Цэнтральны Камітэт, мы не змаглі б распрацаваць і прыняць новую Праграму, дастойную вялікай партыі Леніна.

Новая Праграма партыі — вышэйшае дасягненне сучаснай грамадска-навуковай думкі. У ёй знайшлі ўсебаковае абгрунтаванне тэарэтычныя праблемы будаўніцтва камунізма ў нашай краіне і сусветнага вызваленчага руху.

Ва ўсёй нашай ідэалагічнай рабоце, ці ідзе гутарка аб вуснай прапагандзе і агітацыі або друку, аб літаратуры і мастацтве або грамадскай навуцы, мы абавязаны праводзіць выразную грань паміж культам асобы і ўсёй шматгадовай і шматграннай дзейнасцю нашай партыі.

Культ асобы меў шкодныя вынікі і адыгрываў адмоўную ролю ў жыцці партыі, нашай краіны. Але нават у абстаноўцы культу асобы партыя дзейнічала як жывы арганізм, творча працавалі мясцовыя партыйныя арганізацыі.

У сваёй рабоце мы павінны растлумачваць, гаворыць дакладчык, што цень культу асобы не мог і не можа засланіць вялікія поспехі, якіх дасягнулі партыя і народ у будаўніцтве сацыялізма і камунізма. Ніякі культ асобы не мог спыніць пастулальнае развіццё савецкага грамадства, змяніць прыроду сацыялістычнага ладу, рашаючай рухаючай сілай якога заўсёды былі, ёсць і будуць шматмільённыя масы працоўных. Ніякі культ асобы не мог змяніць сутнасці рэвалюцыйнага светапогляду, пахіснуць арганізацыйныя, палітычныя і тэарэтычныя асновы нашай партыі, створанай і выхаванай у рэвалюцыйным духу вялікім Леніным.

Мы павінны цярпліва і настойліва растлумачваць погляды партыі на культ асобы і аўтарытэт кіраўнікоў, паказваць, што партыі, савецкаму народу жыццёва неабходны аўтарытэтныя, здольныя, адданыя справе камунізма кіраўнікі.

За апошнія гады партыя, усе яе арганізацыі многа і плённа працавалі над тым, каб павысіць узровень ідэалагічнай работы. Выдатны прыклад ленінскіх клопатаў аб ідэалагічнай рабоце і яе кадрах падаваў усёй партыі Цэнтральны Камітэт КПСС, які вывучыў становішча спраў на ўсіх асноўных участках ідэалагічнага фронту. Прынят рад прынцыповых рашэнняў па пытаннях прапаганды, агітацыі, друку, народнай асветы, грамадскай навукі, культуры, літаратуры і мастацтва.

Дзякуючы штодзённай увазе Цэнтральнага Камітэта КПСС, вялікай і разнастайнай рабоце мясцовых партыйных арганізацый, ідэалагічных устаноў, грамадскіх арганізацый і творчых саюзаў на ідэалагічным фронце ў наяўнасці ажыўленне.

«У цяперашні час, — падкрэсліваецца ў рэзалюцыі XXII з'езда партыі,— **галоўным у ідэалагічнай рабоце з'яўляецца глыбокае растлумачэнне Праграмы КПСС, узбраенне працаўнікоў савецкага грамадства вялікім планам барацьбы за перамогу камунізма, мабілізацыя ўсіх працоўных на ажыццяўленне новай Праграмы партыі».**

Ідэалагічная работа партыі — не самамэта, а эфектыўны сродак вырашэння пытанняў камуністычнага будаўніцтва. Ідэалагічная дзейнасць мае справу са свядомасцю чалавека, з яго псіхалогіяй, уздзейнічае на яго думкі і пачуцці.

Але як праверыць сілу яе ўздзеяння, як ацаніць яе вынікі? Ці ёсць такія вагі, на якіх можна было б узважыць плён ідэалагічнай работы? Ёсць, таварышы, і няхай гэта не будзе гучаць парадоксам. Гэта тыя ж вагі, на якіх мы ўзважваем хлеб наш надзённы, бавоўну, сталь, чыгун, мяса, — словам, усе матэрыяльныя каштоўнасці, створаныя чалавекам. Як правіла, паміж, скажам, вытворчымі поспехамі ў прамысловасці, у сельскай гаспадарцы і добрай ідэйна-выхаваўчай работай існуе прамая сувязь.

Рашэнні XXII з'езда характарызуюцца навуковым, творчым падыходам да вызначэння задач камуністычнага выхавання. Адзін з важнейшых вывадаў заключаецца ў тым, што без далейшага павышэння ўзроўню і размаху ідэалагічнай дзейнасці нельга паспяхова рухацца ўперад. Пытанні выхавання новага чалавека партыя разглядае і вырашае ў непарыўным адзінстве з задачамі стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма і фарміравання камуністычных грамадскіх адносін.

Ідэалагічная работа можа і абавязана стаць яшчэ больш актыўным фактарам у барацьбе за ажыццяўленне галоўнай эканамічнай задачы партыі і ўсяго народа — за стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма.

Камунізм і праца неаддзельныя. Імена таму XXII з'езд партыі падкрэсліў, што **падрыхтоўка чалавека да працоўнай дзейнасці, працоўная загартоўка людзей, выхаванне любві і павагі да працы складаюць сутнасць, аснову ўсёй работы па камуністычнаму выхаванню.**

Нам яшчэ вельмі многа трэба зрабіць, каб выканаць гэтае ўказанне партыі. Важна, у прыватнасці, адкрыць сапраўдны і няспынны агонь супраць тых (няхай іх і нямнога), хто высакамерна, па-панску адносіцца да працы наогул, асабліва да такіх яе відаў, як праца рабочага, калгасніка.

Працоўнае выхаванне ёсць у першую чаргу выхаванне камуністычных адносін да працы, выхаванне маральных стымулаў да працы, камуністычнай дысцыпліны. Камунізм азначае не толькі вышэйшую **прадукцыйнасць**, але і вышэйшую **арганізацыю** працы, заснаваную на свядомай дысцыпліне.

Падкрэсліваючы неабходнасць цеснай сувязі прапаганды з вытворчымі справамі, дакладчык гаворыць аб важнасці выхавання на лепшых узорах працы, на вопыце перадавых рабочых і калгаснікаў з абавязковым раскрыццём грамадскага значэння і рухаючых матываў іх працоўнага гераізму.

Магутным сродкам працоўнага выхавання, мабілізацыі мас на барацьбу за стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма з'яўляецца сацыялістычнае спаборніцтва. Рух брыгад, а цяпер ужо цэхаў і цэлых прадпрыемстваў камуністычнай працы — прыкметная з'ява нашага часу, і перш за ўсё таму, што ён адлюстроўвае новыя рысы ў адносінах да працы, калектыву, грамадства, тут фарміруюцца характары і аблічча новых людзей. Але, на жаль, у арганізацыі сацыялістычнага спаборніцтва нямала фармалізму, у чым у многім вінаваты і ідэалагічныя работнікі.

Ідэалагічная работа, таварышы, павінна адыграць важную ролю не толькі ў стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма, але і **ў фарміраванні камуністычных грамадскіх адносін.** На самай справе, які б бок фарміравання камуністычных грамадскіх адносін мы ні ўзялі, ва ўсіх без выключэння выпадках поспех залежыць ад узроўню і размаху выхаваўчай работы, ступені свядомасці народных мас.

Возьмем, напрыклад, задачу перарастання дзяржаўнасці ў грамадскае самакіраванне. Ажыццяўленне гэтай задачы патрабуе вялікай ідэйна-выхаваўчай работы, значнага павышэння свядомасці народных мас. Грамадскае ж самакіраванне мяркуе актыўны ўдзел грамадзян у кіраванні вытворчымі і ўсімі іншымі справамі грамадства; камуністычныя адносіны да працы, беражлівыя адносіны да грамадскага багацця, строгае захаванне норм агульнажыцця.

Ва ўмовах, калі жыццё нашага грамадства, паводзіны і ўзаемаадносіны яго членаў усё ў большай ступені рэгулююцца нормамі маралі, перакана్нем і выхаваннем людзей, значна ўзрастае роля грамадскага ўплыву.

Безумоўна, яшчэ далёка не адпала неабходнасць у прававым прымусе і пакаранні, не можа быць аслаблен кантроль за строгім захаваннем норм савецкага права. Наадварот, у цяперашні

(Заканчэнне на 2-й стар.).

ЗА ЛЕПШУЮ Ў СВЕЦЕ

Калектыў Каунаскай друкарні імя К. Пажэлы выступіў ініцыятарам спаборніцтва пад заклікам: **савецкая кніга—значыць выдатная, лепшая ў свеце.** Патрыятычны пачын літоўскіх таварышаў знайшоў самую гарачую падтрымку сярод паліграфістаў нашай рэспублікі.

Выпускаць выдатнай якасці кнігу, брашуру, газету—за гэта цяпер спаборнічаюць работнікі абласных і раённых друкарань і газет. У Брэсцкай вобласці аб'яўлены паход за высокую паліграфічную якасць раённых газет. Каб палепшыць выраб клішэ ў Кобрынскай, Пінскай і Баранавіцкай друкарнях устаноўлены электронна-гравіравальныя аўтаматы, якія паскорылі выпуск клішэ ў дзесяць разоў пры значна лепшай якасці.

У кастрычніку праведзена навукова-тэхнічная канферэнцыя па пытаннях механізацыі працаёмкіх працэсаў і высокай якасці паліграфічнага выканання прадукцыі. Канферэнцыя адбывалася ў Пінску, у ёй прынялі ўдзел работнікі раённых і гарадскіх друкарань вобласці. Вопыт брэсцкіх паліграфістаў прыехаў вывучаць дырэктар Ніжнетагільскай друкарні тав. Марозаў.

Днямі ў Баранавічах адбылася навукова-тэхнічная канферэнцыя, на якой абмяркоўвалася пытанне паляпшэння паліграфічнай якасці раённых газет. Цікавую лекцыю на тэму «Сучасная паліграфічная прамысловасць і задачы яе развіцця» прачытаў запрошаны з Масквы кандыдат тэхнічных навук А. Чарнышоў. Такая ж лекцыя прачытана і для паліграфістаў Брэста.

У новым годзе ў вобласці будзе праведзены конкурс на лепшую раённую газету і яе паліграфічнае выкананне. З мэтай вывучэння вопыту лепшыя паліграфісты Брэста выязджаюць у іншыя гарады рэспублікі і краіны. Нядаўна рацыяналізатары абласной друкарні —электрык тав. Лікер і друкар тав. Хадарэнка пабывалі ў Маскве. У Ленінград паехаў зменны сакратар газеты «Зара» тав. Оркін, у Кіеў—намеснік рэдактара абласной газеты тав. Спірыдонаў.

* * *

Аддзел паліграфіі і выдавецтваў Гомельскага абласнога ўпраўлення культуры сістэматычна праводзіць агляды раённых газет, тэма якіх—паліграфічнае афармленне газеты. У снежні былі зроблены агляды рэчыцкай, рагачоўскай і буда-кашалёўскай раённых газет. Аддзел пільна сочыць за вёрсткай газет, якасцю ілюстрацый і г. д.

На гомельскай фабрыцы «Палесдрук» праведзен сямідзённы семінар лінатыпістаў раённых друкарань, у студзені адбудзецца семінар друкароў.

На музычнай «серадзе»

Дзяржаўны народны аркестр БССР імкнецца папоўніць свой рэпертуар новымі творамі беларускай музыкі. Сёлетні год быў асабліва плённы для выдатнага музычнага калектыву рэспублікі. Кампазітары стварылі для яго новыя творы, многія з якіх уваходзяць цяпер у канцэртныя праграмы.

Праўленне Саюза кампазітараў БССР запрасіла на чарговую музычную «сераду» калектыў Народнага аркестра, каб праслухаць і абмеркаваць яго новы рэпертуар. У зале кампазітарскай арганізацыі творчы калектыў пад кіраўніцтвам дырыжора В. Барсава выканаў уверцюру Ю. Семянякі, «Маладзёжную рапсодыю» І. Ронькіна, Канцэрт для цымбал з аркестрам Д. Смольскага (саліст В. Бурковіч), «Маладзёжнае скерца» Ул. Чараднічэнкі, «Прывітальную уверцюру Д. Камінскага, тры фрагменты з балета Г. Вагнера «Падстаўная нявеста» і дзве сатырычныя песні М. Аладава на словы А. Дзеружынскага (салістка Г. Агніўцава).

У абмеркаванні новых твораў прынялі ўдзел кампазітары, музыказнаўцы, а таксама музыканты аркестра. Выступаючы, многія адзначалі, што арганізацыя праслухоўвання аркестравых твораў у памяшканні Саюза была не зусім удалай з-за дрэннай акустыкі залы. Станоўчую ацэнку на музычнай «серадзе» атрымалі «Маладзёжная рапсодыя» І. Ронькіна, «Маладзёжнае скерца» Ул. Чараднічэнкі і цымбальны канцэрт Д. Смольскага. Уверцюра ж Д. Камінскага некалькі пераклікаецца з творамі гэтага ж кампазітара, напісанымі раней для Народнага аркестра.

УЗНАГАРОДЖАННЕ АРТЫСТА

Днямі споўнілася 50 год з дня нараджэння і 30 год сцэнічнай дзейнасці народнага артыста БССР Я. Палосіна. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва Я. Палосін узнагароджан Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Малады скульптар І. Міско працуе над партрэтам Героя Сацыялістычнай Працы, расточніка Мінскага завода аўтаматычных ліній Аляксандра Віташкевіча.

ПЕНСІЁННАЯ КНІЖКА— НЕ АТЭСТАТ СТАРАСЦІ

У перыяд разгорнутага будаўніцтва камунізма павышаецца роля грамадскіх арганізацый.
(З Праграмы КПСС).

Грамадзянка Левіна атрымала павестку ў суд. Перад гэтым яна зноў удосталь паздзеквалася са сваёй суседкі Аляксандры Прасолавай, выстраліўшы ў яе, як з кулямёта, тысячай слоў лаянкі, большая частка якіх зусім не можа ўпрыгожыць чалавечай мовы. І вось гэтая ціхманая прытворшчыца, Прасолава, узяла ды і падала ў суд — як гэта вам падабаецца?! — на яе, грамадзянку Левіну, якую трэба вельмі паважаць, хоць бы таму, што муж у яе не якая-небудзь там дробная сошка, якіх многа ў Вілейцы, а адва-кат. Так, так, гэта вам не абы-хто!

Але, як бы там ні было, а павестка, афармленая па ўсіх правілах судавядзення (ужо як-небудзь жонка адваката разбіраецца ў такіх рэчах!), ляжала на стале, і на гэтую неверагодную ў жыцці грамадзянкі Левінай падзею трэба было неяк рэагаваць. Грамадзянка Левіна рэагавала бурна.

— Аляксандр, ты чуеш?! Мяне выклікаюць у суд! — закрычала яна такім голасам, нібы загарэўся дом.

Аляксандр Давыдавіч баязліва ўзяў павестку, пакруціў яе ў руках, і грамадзянка Левіна з трывогаю наглядала, як нахмурыўся адвакацкі лоб. Але адразу ж зморшчынкі на ілбе Аляксандра Давыдавіча разгладзіліся і, з палёгкаю ўздыхнуўшы, ён паведаміў:

— Не панікуй. Суд та-ва-ры-скі.

— А што ён можа? — на ўсякі выпадак спытала Левіна.

— Не бойся,— з выглядам пераваrі ўсміхнуўся адвакат,— да вышэйшай меры ён не прысуджае. Нават году папраўчых работ не мае права даць. Дзесяць рублёў штрафу—вось якая ў яго вышыня.

— Дык дамо ім гэтыя дзесяць рублёў і няхай адчэпяцца!

— На жаль, нумар не пройдзе, — сказаў Аляксандр Давыдавіч. — Таварыскі суд мае, так сказаць, выхаваўчыя мэты. Цябе будуць выхоўваць. Грамадскасць будзе выхоўваць,— удакладніў ён.

— Але паслухай, гэта ж ганьба! Жонка адваката сядзе на лаву падсудных, і на яе ўсе пальцам будуць тыцкаць!

— Вядома, гэта дрэнна,— згадзіўся Аляксандр Давыдавіч.— Але законы я ведаю лепш за іх. Мне няцяжка абкруціць гэтых дарослых юрыстаў вакол пальца,— Аляксандр Давыдавіч пагардліва ўсміхнуўся... — Дарэчы, старшынёю таварыскага суда выбралі, наколькі я памятаю, Марачкоўскага.

— Гэтага пенсіянера?! — здзівілася грамадзянка Левіна.—Дык з яго ж пясок сыплецца!

— Вось ты і памылілася,— паправіў жонку Аляксандр Давыдавіч,— пясок з яго не сыплецца. Чалавек ён, наадварот, цвёрды, яму ў рот палец не кладзі — адкусіць. Але як бы там ні было, паглядзім — хто каго!

Завяршыўшы тыраду гэтай напалеонаўскай фразай, Аляксандр Давыдавіч (ў дужках зазначым: пасля аказалася, што рэпутацыя гэтага адваката вельмі падмочана; але гэта ўжо іншая гаворка), распрацаваў план і пачаў дзейнічаць.

* * *

Пакінем на час грамадзянку Левіну калаціцца над павесткай. Зазірнём на хвілінку ў прадуктовы магазін № 3 у той жа Вілейцы.

— На базу паступілі аўсяныя крупы, зараз іх сюды прывязуць, — гаварыла пажылая жанчына са стомленым тварам, звяртаючыся аднначасова і да пакупніц і да прадаўшчыцы, якая спакойна стаяла за прылаўкам.— А майму ўнуку ўрач якраз прапісаў дыэтычнае харчаванне. Вось унучак і парадуецца аўсянцы!

Прайшло паўгадзіны, потым гадзіна, а круп усё яшчэ не думалі прадаваць. Прадаўшчыца некуды знікла.

А ў гэты ж час загадчыца базы Воблікава, бухгалтар базы Бакуноў і загадчыца магазіна № 3 Маліноўская дзялілі паміж сабою і сваімі знаёмымі аўсяныя крупы. Нікому з іх не патрэбна было дыэтычнае харчаванне, але аўсянка — нядрэнны, а галоўнае, танны корм для свінней. Дык чаму ж не скарыстаць яго? І ўсе трое дзейнічалі рашуча і энергічна, развозячы падарунак куйбышаўскіх калгаснікаў па дамах. А бабуля стаяла ў чарзе, дбаючы пра свайго ўнука, хворы страўнік якога патрабаваў дыэтычнага харчавання.

— Асцярожна вы з гэтымі крупамі,— настаўляла таварышаў па службе загадчыца базы Воблікава,— а то, чаго добрага, накрые АБХСС...

— АБХСС — гэта, вядома, дрэнна,— згадзіўся бухгалтар базы Бакуноў,— але яшчэ горш Марачкоўскі...

— Гэта Васіль Мікалаевіч, ці што? Пенсіянер?

— Ён,— адказаў бухгалтар.— Шкодная для нашага брата асоба, усюды свой нос уткне.

— Як жа яму не ткнуць, ён якніяк член камісіі грамадскага кантролю над намі, гандлярамі. Магазіны, сталовыя — усё яго датычыць,— праінфармавала Маліноўская.

— Цішэй! — прыклаў палец да губ бухгалтар.— Вунь ён сам ідзе.

* * *

А цяпер перанясёмся ў думках у будынак Вілейскага гарсавета.

На стале ў старшыні Дзмітрыя Іванавіча Котава ляжыць спіс жыхароў горада, якія стаяць у чарзе на кватэры. Днямі ў Вілейцы закончаць будаўніцтва яшчэ аднаго жылога дома. Каго туды пасяліць у першую чаргу?

— Пачакайце прымаць канчатковае рашэнне,— папярэджвае сакратар.— Тут нам ніяк не абысціся без камісіі...

— Ты маеш на ўвазе камісію па ўліку і размеркаванню кватэр? — удакладняе Котаў.

— Вось імення! Мы ж самі і зацвярджалі гэтую камісію. І, як вы памятаеце, членам яе з'яўляецца пенсіянер Васіль Мікалаевіч Марачкоўскі.

У гэты час дзверы расчыняюцца і ў кабінет старшыні заходзіць— лёгкі на памін! — сам Васіль Мікалаевіч.

— Добры дзень,— гаворыць ён глухаватым, але бадзёрым ценарком,— дом № 24 калі будзем засяляць? Ён жа ўжо амаль гатовы!

* * *

Што ж гэта за чалавек такі, Васіль Мікалаевіч Марачкоўскі, і чаму імя яго такое папулярнае ў Вілейцы?

Вернемся да таго часу, калі Васіль Мікалаевіч не быў яшчэ ні старшынёю таварыскага суда пры вілейскім домакіраўніцтве, ні членам розных грамадскіх камісій, ні намеснікам сакратара партыйнай арганізацыі, якая ў асноўным складаецца з пенсіянераў-актывістаў, і не прымаў актыўнага ўдзелу ў рабоце штаба народных дружын. На нейкі зусім невялікі час ён аказаўся нібы адарваным ад жыцця грамадства. Пайшоўшы на пенсію, ён стаяў на раздарожжы і думаў пра тое, што яму рабіць далей, куды дзець далёка яшчэ нявыкарыстаную энергію і незвычайныя арганізатарскія здольнасці, якія чалавек набыў за 25 год службы ў Савецкай Арміі.

Дзіўны гэта быў стан, дзіўны і нязвыклы. Так, напэўна, адчувае сябе рыба, выкінутая на пясок. Паявілася задышка, пачалі даймаць хваробы, пра якія Васіль Мікалаевіч, маючы шмат вольнага часу, паспеў ужо даведацца сякія-такія непрыемныя звесткі з кароткай медыцынскай энцыклапедыі. Раней не было часу прыслухоўвацца да гэтых хвароб. Час быў верным саюзнікам, яго ніколі не хапала. Цяпер, наадварот, абцяжарваў вольны час. «Пойдзем, прабавім час, згуляем у падкіднога дурня»,— прапанаваў неяк адзін знаёмы, пенсіянер ужо з немалым стажам. Васілю Мікалаевічу ад гэтых слоў стала страшна. «Бавіць час»! Які жахлівы выраз! Не, «падкідныя дурні» гэта не для яго. Можна прыдумаць штонебудзь цікавейшае. Збіраць, напрыклад, грыбы, лавіць плотачак і акунькоў. За горадам цудоўная рэчка, быстраплынная, празрыстая. За ракою цудоўныя лясы... Зімою — утульнае крэсла, у якім добра падрамаць, разумныя кнігі. Іх можна чытаць не спяшаючыся, з густам.

У патоку гэтых невясёлых дум быў струмень з'едлівай іроніі, і яна давала надзею на тое, што «бавіць час» усё ж не давядзецца. Павінен жа ён знайсці сабе сапраўдны занятак!

За плячыма ў Васіля Мікалаевіча было прыгожае, цудоўна пражытае жыццё. Да яго Васіль Мікалаевіч з поспехам мог бы паставіць эпіграф з Аляксандра Блока: «І вечны бой! Спакой нам толькі сніцца...» Цяпер словы ў гэтым бессмяротным радку варта было б пераставіць наадварот: бой адгрымеў, водгулле яго растала далёка, надышоў спакой і ён прыгнятаў.

Васіль Мікалаевіч ішоў па вуліцах Вілейкі, і вострыя, неадступныя думкі падганялі яго, прымушаючы паскараць крокі.

Міма Марачкоўскага, грукочучы, праімчаўся грузавік з кузавам, поўным маладзенькіх дрэў. Машына, скрыгатнуўшы тармазамі, спынілася. Хлопцы і дзяўчаты пасаскаквалі на брук, пачалі згружаць дрэўцы. Некаторыя ўжо капалі ямкі. Вуліца вывела Васіля Мікалаевіча на плошчу Леніна. Тут хутка адкрыюць помнік Уладзіміру Ільічу. Якая прыгожая будзе гэтая плошча, калі прыбяруць будаўнічае смецце, а газоны і клумбы стануць яркімі ад зеляніны і кветак! Утульны, чысты, зялёны гарадок будуецца, прыгажэе. Разам з горадам становяцца духоўна прыгажэйшымі яго жыхары. Амаль у кожнага, калі ён не дармаед, не злодзей і не прайдзісвет, ёсць любімы занятак, якому прысвячаецца жыццё. Знойдзе сабе такую справу і Васіль Мікалаевіч. Пенсіённая кніжка — не атэстат старасці, сэрца не адправіш на пенсію, яно любіць жыццё, работу, пакуль б'ецца ў грудзях...

Гулка бразнуўшы веснічкамі, на вуліцу выбег хлапчук гадоў дванаццаці. Чаго гэта ён так разагнаўся? Ага, даганяе свайго дружбака, напэўна, гэта ў іх гульня такая: хто хутчэй дабяжыць. Нечакана хлапчук падняў на хаду камень з бруку і, шырока размахнуўшыся, шыбануў яго ў таго, хто ўцякаў, але не трапіў. Дзын! — зазвінела выбітая шыба. У тую ж хвіліну на вуліцу выбеглі дзве жанчыны, напэўна, маці гэтых хлапчукоў. Яшчэ на хаду яны пачалі асыпаць адна адну лаянкай. «Я тваймý Кольку вушы паадкручваю!» — крычала адна з іх, грудзямі напіраючы на суседку. А тая не заставалася ў даўгу. «Ты б лепш свайго вылюдка глядзела!» — крычала яна. На жанчын непрыемна было глядзець. Валасы ў іх раскудлаціліся, твары аж пырскалі злосцю. Спыняліся прахожыя, павыходзілі з дамоў суседзі.

— Спакою няма ад гэтых скандалістак,— сказала пажылая жанчына, з асуджэннем і непрыязнасцю гледзячы на брыдкую сцэну. — Замест таго, каб дзяцей выхоўваць, яны нацкоўваюць іх, як сабак, адно на другога, а калі тыя паб'юцца, лемантуюць на ўсю вуліцу, а бывае, і ў валасы ўчэпяцца адна адной. Маткі называюцца! У міліцыю на іх заявіць трэба.

— Наўрад ці паможа,— зазначыў стары ў ватоўцы. — Усёй грамадой на іх дзейнічаць трэба.

— Вы маеце на ўвазе таварыскі суд? — спытаў інтэлігентны з выгляду мужчына ў акулярах.

— А чаму б і не? — адказаў стары.— Такія суды, я чытаў, ужо ёсць дзе-нідзе. І карысць ад іх, трэба сказаць, вялікая! Вось сабраліся б людзі з гэтай вуліцы і з суседніх ды прапясочылі б гэтых скандалістак як мае быць, дык яны б пасля гэтага і сталі цішэйшыя за ваду, ніжэйшыя за траву!

Задаволена ўсміхнуўшыся, Васіль Мікалаевіч ідзе далей, і з галавы ў яго не выходзіць слова — грамадскасць. Так, гэта вялікая сіла. І роля яе будзе ўсё расці па меры набліжэння да камунізма. Пра гэта цяпер усюды пішуць... Ды што пішуць! Само жыццё пацвярджае гэта! Вось будуюць жа ў калгасах школы метадам народнай будоўлі. А дрэвы, якія цяпер прывёз грузавік? Іх садзяць, даглядаюць гараджане, і нікому з іх у галаву не прыйдзе патрабаваць за гэта плату. На многіх заводах майстры бясплатна навучаюць вучняў. Усюды з вялікім поспехам дзейнічаюць добраахвотныя народныя дружыны па ахове грамадскага

(Заканчэнне на 3-й стар.).

XXII З'ЕЗД КПСС І ЗАДАЧЫ ІДЭАЛАГІЧНАЙ РАБОТЫ

Даклад сакратара ЦК КПСС таварыша Л. Ф. ІЛЬІЧОВА

на Усесаюзнай нарадзе па пытаннях ідэалагічнай работы

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

час асабліва важна пастаянна ўдасканальваць наша заканадаўства, дабівацца яго няўхільнага захавання.

Наша партыя паставіла ў якасці адной з галоўных задач камуністычнага пераўтварэння свету задачу выхавання новага, усебакова развітага чалавека, які гарманічна спалучае ў сабе духоўнае багацце, маральную чысціню і фізічную дасканаласць. Пад духоўным багаццем падразумяваюцца навуковы светапогляд, ідэйная перакананасць, шырокая політэхнічная адукаванасць, высокая ўнутраная і знешняя культура, развітыя эстэтычныя густы.

Новы чалавек выхоўваецца ўсім укладам нашага жыцця, у працэсе працы, грамадска-палітычнай дзейнасці, у ходзе барацьбы за камунізм.

Але мы дапусцім сур'ёзную памылку, калі будзем думаць, што выхаванне новага чалавека працякае стыхійна, аўтаматычна, пад уплывам адных толькі аб'ектыўных фактараў. Як бы важныя яны ні былі, самі па сабе яны яшчэ не забяспечаць фарміраванне новага чалавека без актыўнага ўдзелу суб'ектыўных фактараў, без упартай і мэтанакіраванай ідэалагічнай, выхаваўчай работы партыі і ўсёй савецкай грамадскасці.

Выхаванне новага чалавека — **генеральная лінія нашай ідэалагічнай работы, рашаючы паказчык яе дзейснасці.**

Прагтама КПСС ставіць велізарнай важнасці задачу — **сфарміраваць на аснове марксізма-ленінізма ва ўсіх працаўнікоў савецкага грамадства навуковы светапогляд.** «Партыя ставіць задачай, — гаворыцца ў Праграме, — выхаванне ўсяго насельніцтва ў духу навуковага камунізма, дабіваючыся, каб працоўныя глыбока разумелі ход і перспектывы сусветнага развіцця, правільна разбіраліся ў падзеях унутры краіны і на міжнароднай арэне, свядома будавалі жыццё па-камуністычнаму».

Зразумела, фарміраванне ва ўсіх савецкіх людзей навуковага светапогляду — гэта не толькі вялікая, але і надзвычай складаная і цяжкая задача. Мы не павінны дапускаць памылкі і думаць, што яе выкананне — манаполія якіхсьці спецыяльных форм ідэалагічнай работы — сістэмы палітычнай асветы або грамадскай навукі, літаратуры або мастацтва. Безумоўна, у рознай ступені, у розных формах, але **ўсе без выключэння ўчасткі ідэалагічнага фронту** могуць і абавязаны папрацаваць на ніве фарміравання марксісцка-ленінскага светапогляду ва ўсяго насельніцтва нашай краіны.

Возьмем нашу савецкую школу. Дзе, як не ў школе, адбываецца працэс фарміравання навуковага светапогляду? Савецкая школа, асабліва пасля яе перабудовы на аснове ўказанняў партыі, дабілася сур'ёзных поспехаў. Але наша сярэдняя школа пакуль яшчэ слаба вырашае задачу **фарміравання ў юнакоў і дзяўчат адзінага і стройнага матэрыялістычнага светапогляду.**

Справа выпрацоўкі трывалага камуністычнага светапогляду ў вучняў сярэдніх школ — важнейшая задача педагагічных калектываў, партыйных, камсамольскіх і піянерскіх арганізацый, бацькоў і ўсёй грамадскасці. Вялікую ролю заклікана тут адыграць выкладанне асноў палітычных ведаў, якое ўводзіцца па пастанове ЦК КПСС у старшых класах сярэдніх навучальных устаноў.

Недастаткова пакуль вырашае задачу фарміравання ў моладзі глыбокага светапогляду, ідэйнай перакананасці і наша вышэйшая школа. Гвозд пытання тут па-ранейшаму ў слабасці выхаваўчай работы, нярэдка ў фармальным вывучэнні некаторымі студэнтамі грамадскіх навук, марксісцка-ленінскай тэорыі.

Выпраўляць становішча спраў трэба пачынаць з выкладчыкаў грамадскіх навук. Некаторых з іх трэба **перавучыць, перападрыхтаваць**, дапамагчы ім вызваліцца ад няправільных, дагматычных поглядаў. Мы павінны давяраць выкладчыцкую работу людзям, якія здольны думаць творча, здольны запаліць цікавасць студэнтаў, прывіць ім любоў да навук, якія ўказваюць шлях стварэння новага, камуністычнага грамадства.

Важная роля ў фарміраванні навуковага светапогляду ў працоўных нашай краіны, у прапагандзе і творчым развіцці нашай рэвалюцыйнай тэорыі належыць **установам і работнікам грамадскіх навук.** Партыя патрабуе, каб нашы эканамісты, філосафы, гісторыкі, прававікі, — словам, усе прадстаўнікі грамадскіх навук стаялі на глебе жыцця. Даўно ўжо час нашым вучоным смялей брацца за распрацоўку актуальных праблем, удзяляць больш увагі канкрэтным сацыяльным даследаванням. У нас ёсць сталыя і добрыя тэарэтычныя кадры, але іх трэба смялей дапаўняць маладымі творчымі сіламі.

Дакладчык далей гаворыць аб шкодных выніках культу асобы ў тэорыі, падрабязна спыняецца на задачах грамадскіх навук.

Быў час калі ў нашай літаратуры па грамадска-палітычных праблемах, гаворачы аб прамовах, артыкулах і работах Сталіна, не было іншых паняццяў і выказванняў, акрамя «вялікае» і «геніяльнае». Цяпер мы адмовіліся ад такіх паняццяў. І зусім правільна адмовіліся. Няма ніякіх падстаў лічыць усе творы Сталіна ўкладам, а тым больш вялікім, у марксісцка-ленінскае вучэнне. Безумоўна, Сталін меў заслугі перад партыяй і камуністычным рухам, у тым ліку і ў галіне тэорыі. Нельга скідваць з рахунку тыя яго творы, у якіх ён папулярызаваў марксізм-ленінізм, выказваў ленінскія погляды, абараняў іх у барацьбе з праціўнікамі сацыялізма, дзе ён стаяў на правільных тэарэтычных пазіцыях. Такія, напрыклад, яго лекцыі «Аб асновах ленінізма», кніга «Марксізм і нацыянальнае пытанне».

Іншая справа, калі Сталін спрабаваў «развіваць» марксізм-ленінізм. Тады ён дапускаў многа тэарэтычных памылак, суб'ектыўных ацэнак, фармуляваў палажэнні ў выглядзе бясспрэчных пастулатаў, адарваных ад жыцця.

У галіне марксісцкай філасофіі ён паставіў памылковае палажэнне аб адсутнасці адзінства працілегласцей, унёс блытаніну ў пытанне аб адносінах да філасофскай спадчыны мінулага, у марксісцкае вучэнне аб узаемаадносінах базісу і надбудовы; «адмяніў» закон адмаўлення адмаўлення і наогул замяніў законы матэрыялістычнай дыялектыкі «рысамі дыялектыкі», устанавіў «закон» абвастрэння класавай барацьбы па меры росту поспехаў сацыялізма ў нашай краіне.

Вядомая работа Сталіна «Аб дыялектычным і гістарычным матэрыялізме» ўтрымлівае кароткі пераказ асноў марксісцкай філасофіі, і хаця ў ёй ёсць памылкі, яна была ўзнята да ўзроўню «вяршыні» марксісцка-ленінскай думкі.

У галіне эканамічнай тэорыі марксізма ў Сталіна былі дапушчаны сур'ёзныя памылкі па пытанню аб шляхах уздыму калгаснай уласнасці да ўзроўню агульнанароднай, аб згортванні таварнага абароту і замене яго прадуктаабменам, аб тым, што пры сацыялізме плацежаздольны попыт насельніцтва павінен заўсёды апярэджваць вытворчасць, няправільнае тлумачэнне Сталіным прычын таварнай вытворчасці пры сацыялізме, выключэнне са сферы таварнай вытворчасці сродкаў вытворчасці, памылковае палажэнне аб непазбежнасці скарачэння агульнага аб'ёму вытворчасці ў галоўных капіталістычных краінах у пасляваенны перыяд і іншыя.

У галіне прававой навукі, як вядома, Сталін сам амаль не выступаў, прадаставіўшы ролю «тэарэтычнай дубінкі» Вышынскаму, які быў яго рупарам у пытаннях дзяржавы і права і доўгія гады выступаў у якасці лідзіруючага тэарэтыка ў гэтых пытаннях. Добра вядома, да якіх вяршынь тэарэтычнага самавольства даходзіў Вышынскі ў спробах юрыдычна падмацаваць шкодны тэзіс Сталіна аб абвастрэнні класавай барацьбы па меры ўмацавання пазіцый сацыялізма ў нашай краіне, у імкненні прыстасаваць прававую навуку для апраўдання судовага самавольства і парушэння законнасці.

У галіне гісторыка-партыйнай навукі — найбольш цяжкія вынікі меў суб'ектывізм Сталіна ў ацэнцы гістарычных падзей, скажэнне ім фактаў у мэтах залішняга ўзнясення ўласнай асобы, прыніжэнне ролі Леніна ў гісторыі нашай партыі, а самае галоўнае — **недаацэнка ролі партыі, народных мас у развіцці грамадства.**

Гісторыка-партыйная навука перакройвалася на ўсе лады, толькі б прадставіць Сталіна ў выглядзе «бясхібнага», выключыць усякую думку аб магчымасці тэарэтычных і палітычных памылак з яго боку, хаця, як вядома, такіх памылак было нямала. Дакладчык прыводзіць у пацвярджэнне рад канкрэтных прыкладаў.

Якое ж правільнае рашэнне прыняць? Гаварыць толькі аб памылках Сталіна, як прапануюць некаторыя работнікі ідэалагічных устаноў, і маўчаць аб тых фактах, калі ён займаў правільныя тэарэтычныя і палітычныя пазіцыі? Але ці трэба ўпадаць у такую крайнасць?

Ленінізм вучыць, што ёсць толькі адзін правільны шлях — шлях гістарычнай праўды, якую і трэба аднавіць у поўным аб'ёме. Мы павінны рашуча выступаць супраць тых, хто спрабуе падвесці «тэарэтычную» базу пад культ асобы, чапляецца за развенчаны жыццём погляд на Сталіна, як на «тэарэтычнага бога», хто не можа вызваліцца ад заганнага круга старых уяўленняў.

Мы і надалей павінны расчышчаць ідэалагічнае поле ад рэштак культу асобы. Разам з тым трэба перасцерагчы ад спробы выкарыстаць вострую крытыку культу асобы ў мэтах, далёкіх ад інтарэсаў партыі.

Нельга дапускаць, таварышы, каб **пад выглядам барацьбы з вынікамі культу асобы ў марксісцка-ленінскай тэорыі наносілі ўдар па самой гэтай тэорыі, па яе асновах, каб пад шумок усплывалі наверх і пранікалі ў наш друк усякага роду антыленінскія погляды і плыні, якія даўно разбіты і выкінуты нашай партыяй, У. І. Леніным.**

Фарміраванне навуковага светапогляду ва ўсіх членаў грамадства — ключ да вырашэння карэнных пытанняў камуністычнага выхавання. Светапогляд людзей умацоўваецца і адточваецца ў барацьбе з ідэалістычнымі, метафізічнымі і іншымі антынавуковымі канцэпцыямі.

У цэлым у нас праведзена вялікая работа па атэістычнаму выхаванню працоўных: савецкія людзі ў пераважнай большасці — свядомыя атэісты. Але рэлігійныя перажыткі жывучыя, яны ўчэпіста трымаюць мільёны людзей.

Дакладчык прыводзіць шэраг фактаў, якія сведчаць аб сур'ёзных недахопах у пастаноўцы навукова-атэістычнай прапаганды ў некаторых абласцях і рэспубліках.

Побач з фарміраваннем навуковага светапогляду другім важнейшым напрамкам нашай ідэалагічнай работы з'яўляецца **выхаванне ўсіх працаўнікоў савецкага грамадства ў духу самай высокай і гуманнай камуністычнай маралі.**

Наша партыя сфармулявала ў новай Праграме маральны кодэкс будаўнікоў камунізма. У ім увасоблены тыя маральныя прынцыпы, якія выпрацоўваліся прагрэсіўнымі грамадскімі сіламі, асабліва рабочым класам, на працягу ўсёй шматвяковай гісторыі чалавецтва. Разам з тым у ім выказаны этычныя патрабаванні, якія маглі нарадзіцца і нарадзіліся толькі ва ўмовах сучаснай фазы камуністычнага пераўтварэння свету.

Выхаванне савецкіх людзей у духу камуністычнай маралі мяркуе непрымірымую барацьбу з перажыткамі капіталізму ў свядомасці людзей, з антыграмадскімі паводзінамі некаторых асоб. Савецкія людзі не могуць дазволіць сацыяльнаму адшчапенцу, жуліку, спекулянту, хулігану абыходзіць нашы законы. Нельга дазваляць ім атручваць жыццё савецкім людзям.

Барацьба супраць перажыткаў мінулага, за высокую камуністычную мараль савецкіх людзей неаддзельная ад барацьбы супраць буржуазнай ідэалогіі.

Неабходна, таварышы, асабліва падкрэсліць, што мірнае суіснаванне дзяржаў з розным сацыяльным ладам ніколі не азначала і не будзе азначаць мірнага суіснавання розных ідэалогій — сацыялістычнай і капіталістычнай. У галіне ідэалогіі была і будзе весціся непрымірымая класавая барацьба, барацьба за розумы і сэрцы людзей.

Вялікае значэнне мае ў сучасных умовах **барацьба супраць рэцыдываў буржуазнага нацыяналізму, за выхаванне людзей у духу сацыялістычнага інтэрнацыяналізму.**

Нацыяналізм расчышчае дарогу адкрыта буржуазнай, антыкамуністычнай ідэалогіі. Такі вывад справядлівы не толькі ў міжнародным плане. Нам трэба рашуча і настойліва весці барацьбу з самымі нязначнымі нацыяналістычнымі праявамі, адкуль бы яны ні з'яўляліся, у якую б форму яны ні выліваліся — эканамічную, ідэалагічную, культурную. Рэцыдывы нацыяналізму штучна распальваюцца імперыялістычнай прапагандай і выкарыстоўваюцца ў варожых камунізму мэтах.

Ворагі сацыялізма са скуры лезуць вон, каб забіць клін у адзінства сацыялістычных краін і марксісцка-ленінскіх партый. Але дарэмныя іх спробы. Згуртаванасць міжнароднага камуністычнага руху — закон развіцця марксісцка-ленінскіх партый. Сусветны камуністычны рух дае рашучы адпор раскольніцкім, антыленінскім дзеянням кіраўнікоў Албанскай партыі працы.

Выхаванне працоўных нашай краіны ў духу сацыялістычнага інтэрнацыяналізму складае адну з важнейшых ідэалагічных задач.

Мы павінны значна ўзмацніць патрыятычнае выхаванне савецкіх людзей, выпрацоўваць у працоўных, асабліва ў моладзі, высокую нацыянальную гордасць, пачуццё годнасці грамадзяніна вялікай і магутнай Савецкай краіны, выхоўваць маладых людзей на рэвалюцыйных традыцыях мінулага, героіцы сучаснага, ідэалах будучага.

Партыя кліча нас, ідэалагічных работнікаў, не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Мы павінны наступаць, наступаць рашуча і ва ўсеўзбраенні, на перажыткі капіталізму ў свядомасці людзей, выкараняць самыя нязначныя рэцыдывы варожых нам ідэй і нораваў. Мы павінны наступаць, наступаць шырокім фронтам, высока несучы сцяг марксізма-ленінізма, выкрываць варожую чалавецтву сутнасць імперыялізму, яго крывавыя справы, яго прагніўшую культуру і ідэалогію.

За плячыма нашай партыі — шматгадовы вопыт арганізацыі і выхавання мас, гады цяжкай і гераічнай барацьбы за новага чалавека. Партыя выпрацавала стройную сістэму і эфектыўныя сродкі ідэйнага ўплыву на масы, іх камуністычнага выхавання.

Савецкая школа, сістэма вышэйшай адукацыі, грамадская навука, літаратура, мастацтва, кіно, прапаганда, друк, радыё, тэлебачанне, установы культуры і іншыя ўчасткі ідэалагічнага фронту маюць велізарныя магчымасці ідэйнага ўздзеяння. Забяспечыць іх максімальную актыўнасць, павысіць іх ролю ў камуністычным выхаванні — найпершая задача партыйных арганізацый.

У нашай партыі створана і паспяхова функцыяніруе шырокая **сістэма палітычнай асветы,** якая аснашчана праграмамі і вучэбнымі дапаможнікамі, мае сотні тысяч таленавітых прапагандыстаў, накапіла вялікі вопыт і валодае склаўшыміся традыцыямі. Партыйная асвета, якая ўзнікла з патрэбнасці палітычнай адукацыі партыйных кадраў, цяпер, калі партыя рабочага класа стала агульнанароднай, а яе ідэалогія — ідэалогіяй усяго народа, вылілася ў **палітычную адукацыю мільёнаў мас працоўных.**

Галоўнае тут заключаецца ў тым, каб і далей трымаць цвёрды курс на ўмацаванне **сувязі палітычнай вучобы з жыццём, на расшырэнне рамак і павышэнне дзейснасці палітычнай адукацыі, на развіццё творчых, самастойных і ў першую чаргу семінарскіх форм вучобы.**

Дакладчык спыняецца на стане і задачах лекцыйнай, масава-палітычнай і агітацыйнай работы, гаворыць аб ролі культурна-асветных устаноў.

Далей ён гаворыць, што ў рашэннях XXII з'езда, у Праграме партыі вызначаны важнейшыя напрамкі дзейнасці **друку.** Наш друк, працягваючы і развіваючы ленінскія традыцыі, у пераважнай сваёй большасці абапіраецца на грамадскую думку, на пісьмы чытачоў, ён імкнецца адпавядаць кожным сваім радком сапраўдным думкам, спадзяванням, надзеям народа. Хіба недастаткова красамоўны такі факт: толькі ў цэнтральныя газеты за адзін 1961 год прыйшло больш чым мільён пісьмаў!

Адметная рыса развіцця друку пасля XX з'езда — перамога выдатных ленінскіх прынцыпаў апоры на рабочых і сельскіх карэспандэнтаў.

Задачы савецкага друку ясныя: усёй сілай, усім сваім талентам, уменнем, партыйнай палымянасцю разам з народам змагацца за ажыццяўленне Праграмы камуністычнага будаўніцтва. Хачу падкрэсліць: трэба рабіць гэта таленавіта, палымяна, смела, ярка, з вялікім уменнем, з гарэннем сэрца.

Сапраўдным палітычным экзаменам для нашых часопісаў, газет, выдавецтваў з'явіцца прапаганда рашэнняў XXII з'езда партыі, яе новай Праграмы. Спатрэбяцца новыя формы, умелы адбор назапашанага і дапаўненні яго тым, што паставіць жыццё. **Савецкі друк заўсёды быў і будзе вяшчальнікам ідэй нашай партыі, выразнікам думак і жыццёвых інтарэсаў народа.**

Вялікія, яшчэ не ў поўную сілу выкарыстоўваемыя магчымасці для палітычнага, культурнага, эстэтычнага выхавання народа маюць **радыёвяшчанне і тэлебачанне.** Тут яшчэ многа недахопаў, непаваротлівасці, руціны, мала пошукаў новых форм работы.

Гаворачы аб стане **кнігавыдавецкай справы ў краіне,** дакладчык адзначыў, што боязь новага, прыхільнасць да прывычных схем наклалі свой адбітак на работу многіх выдавецтваў. Бясконцае рэдагаванне, узгадненне, пагоня толькі за аўтарамі-аўтарытэтамі сталі нормай паводзін асобных выдавецтваў. Савецкія чытачы справядліва прад'яўляюць сур'ёзныя прэтэнзіі да зместу кніг. Ужо ж вельмі многа выходзіць з друку шэраньківх кніжак, а часам і нікому не патрэбных выданняў.

У гэтай сувязі дакладчык падверг крытыцы дзейнасць выдавецтваў замежнай літаратуры і выдавецтва, якое выпускае сельскагаспадарчую літаратуру.

Ва ўмовах камуністычнага будаўніцтва непамерна ўзрастае роля **літаратуры і мастацтва** ў фарміраванні камуністычнага светапогляду і маралі. XXII з'езд даў высокую ацэнку дасягненням літаратуры і мастацтва, ахарактарызаваўшы іх як важны этап у мастацкім развіцці чалавецтва. Але сацыялістычная рэчаіснасць куды больш багатая, чым яна ўвасоблена ў творах некаторых пісьменнікаў і мастакоў, работнікаў кіно і іншых дзеячоў мастацтва.

Падкрэсліваючы вялікую выхаваўчую ролю літаратуры і мастацтва, дакладчык асобна спыняецца на няправільных тэндэнцыях у некаторых творах аб моладзі. У прыватнасці, ён гаворыць, што справядлівай крытыцы ў друку былі падвергнуты раман В. Аксёнава «Зорны білет» і сцэнарый В. Розава «А, Б, В, Г, Д...». Характэрнай рысай маладых людзей, якіх апісваюць В. Аксёнаў і В. Розаў, з'яўляецца скептыцызм. Аўтары не развенчваюць яго, адносяцца да яго са спачуваннем. А гэта ж той скептыцызм, які ставіць пад сумненне ўсё на свеце. Вельмі добра калісьці аб скептыках, якія адмаўляюць рэчаіснасць дзеля самога адмаўлення, сказаў В. Г. Бялінскі. «Толькі розумы дробныя, — гаварыў вялікі крытык, — душы нікчэмныя выхваляюцца скептыцызмам, як модным сукенкай, выхваляюцца ім, як заслугай. Толькі ...фокуснікі і пацешнікі гуляшчага натоўпу, толькі яны сумняваюцца ва ўсім лёгка і весела, забаўляючыся, а не пакутуючы... І што за заслуга — з усяго смяяцца і ўсё ганьбіць — і навуку, і розум, і мастацтва?».

Мастацтва сацыялістычнага рэалізму адкрывае шырокую прастору для праяўлення творчай ініцыятывы, высокага майстэрства, разнастайнасці мастацкіх форм, стыляў і жанраў. Аднак наватарскія пошукі — гэта не фармалістычнае трукацтва, якое заўсёды было праяўленнем прэтэнцыёзнай мяшчанскай безгустоўнасці.

Партыйнае кіраўніцтва — перш за ўсё **ідэйнае кіраўніцтва.** Метад перакранання, растлумачэння, таварыскага абыходжання — асноўны метад партыйнага ўплыву. Але мы не можам стаяць склаўшы рукі, а абавязаны актыўна змагацца за чысціню нашага светапогляду і ў галіне літаратуры і мастацтва, за нашы вялікія рэалістычныя традыцыі, развіваць і ўмацоўваць іх. Дакладчык заклікае дзеячоў літаратуры і мастацтва ствараць высокаідэйныя мастацкія творы, гаворыць аб стварэнні вобраза У. І. Леніна ў літаратуры і мастацтве.

Выдатны прыклад ленінскіх адносін да мастацкай інтэлігенцыі дае Цэнтральны Камітэт, М. С. Хрушчоў. Вострая крытыка недахопаў, непрымірымасць да няправільных і варожых тэндэнцый арганічна спалучаюцца ва ўсіх яго выступленнях па пытаннях мастацтва з клопатамі аб лёсе кожнага савецкага мастака, з жаданнем дапамагчы выйсці на правільны шлях тым, хто дапусціў памылкі і заблуджэнні.

* * *

Пасля таго, як XXII з'езд дакладна вызначыў мэты і напрамкі ідэалагічнай дзейнасці, **яе поспех залежыць ад узроўню і размаху, ад культуры арганізатарскай работы.**

Удасканальванне метадаў арганізатарскай работы — **галоўнае звяно, за якое мы павінны ўхапіцца і рухаць уперад ідэалагічную работу.**

Партыя вучыць нас не супрацьпастаўляць арганізатарскую і ідэалагічную работу, а ўмела спалучаць іх, падпарадкоўваць выкананню вялікіх задач, якія стаяць перад нашай партыяй, усім савецкім народам. Мы не перабольшым, калі скажам, што камуністычнае выхаванне ў сучасных умовах — гэта пытанне пытанняў. Мы выканаем сваю задачу, калі будзем працаваць яшчэ больш актыўна, працаваць яшчэ больш прадукцыйна, змагацца за ажыццяўленне ідэй партыі яшчэ больш настойліва.

XXII з'езд паставіў перад партыяй і народам задачы сапраўды гістарычнага значэння. Іх вырашэнне запатрабуе велізарнай працы і энергіі, максімуму дысцыпліны, арганізаванасці і свядомасці. Мы, работнікі ідэалагічнага фронту, павінны быць на ўзроўні патрабаванняў партыі, добра бачыць будучыню і ўмець адказваць на штодзённыя пытанні жыцця, умела і сур'ёзна весці ідэйную работу ў масах, унесці свой уклад у вялікую справу будаўніцтва камунізма.

Няхай вялікая арганізуючая і мабілізуючая сіла самай прагрэсіўнай марксісцка-ленінскай ідэалогіі яшчэ больш актыўна праяўляецца ў жыцці нашага грамадства!

Справа гонару ўсіх работнікаў ідэалагічнага фронту, наш галоўны партыйны і грамадзянскі абавязак — апраўдаць тое велізарнае давер'е, якое аказваюць нам народ, Камуністычная партыя і яе ленінскі Цэнтральны Камітэт!

ЗА ВУЧОБАЙ.

Фотаэцюд І. Шышко.

ШЧЫРЫЯ СЯБРЫ КНІГІ

СТАРЭЙШАЯ БІБЛІЯТЭКА

Бадай не знойдзеш ніводнага пісьменніка, які, пабываўшы ў Бабруйску, не наведаў бы бібліятэку імя Пушкіна. Толькі ў апошні час тут выступалі Мікола Гамолка і Мікола Ткачоў, Еўдакія Лось і Пётр Шасцерыкоў.

Ёсць у бібліятэцы свой літаратурна-творчы гурток. Цяпер, калі настае вечар, нярэдка разам з пісьменнікамі выступаюць мясцовыя гурткоўцы: рабочы завода гумава-тэхнічных вырабаў Фрыдлянд, рабочы мэблевай фабрыкі імя Халтурына Сямёнаў і іншыя маладыя паэты і празаікі.

У бібліятэцы лічаць, што літаратурны гурток існуе ўжо больш 30 год. Праўда, лічба гэтая прыблізная. Але дакладна вядома, што беларускія пісьменнікі Міхась Лынькоў, Васіль Вітка, Барыс Мікуліч і кампазітар Я. Цікоцкі ў гады першых пяцігодак прымалі самы актыўны ўдзел у рабоце гуртка.

Бабруйская бібліятэка імя Пушкіна — адна са старэйшых у рэспубліцы. Яна мае сваіх ветэранаў-кнігалюбаў, якія амаль паўстагоддзя з'яўляюцца яе актыўнымі чытачамі. Член партыі з 1917 года тав. Хайкін, успамінаючы гісторыю стварэння гэтай бібліятэкі, расказвае:

— У старым Бабруйску было нямала багацеяў, заводчыкаў, фабрыкантаў, купцоў і памешчыкаў, якія мелі нямала кніг. Але ж рабочаму чалавеку і беднаму рамесніку гэтыя кнігі ў рукі не траплялі. А да ведаў у людзей была вялікая цяга. І ў 1901 годзе на адной з нелегальных першамайскіх маёвак было вырашана стварыць сваю бібліятэку на грамадскіх асновах.

За гэтую справу ўзяліся рабочыя і працоўная інтэлігенцыя. Кожны стараўся дапамагчы чым мог: адны прыносілі кнігі з дому, другія збіралі грошы сярод рабочых прадпрыемстваў горада для набыцця новай літаратуры, сталяры рабілі кніжныя паліцы і шафы, а пераплётчыкі самі прыйшлі і прапанавалі свае паслугі.

Адразу пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі кніжны фонд бібліятэкі значна пашырыўся. Бабруйскі рэўком выключную ўвагу аддаў захаванню канфіскаваных у мясцовых багацеяў кніг, якія былі перададзены бібліятэцы. Рэўком выдзеліў ёй адно з лепшых памяшканняў горада.

У бібліятэцы імя Пушкіна працуюць цяпер старэйшыя культасветработнікі горада тт. Зорына, Гіршэнгорун, Міронава, Свярдлінская і іншыя. Гэта яны яшчэ 30 год назад выступалі на прадпрыемствах Бабруйска арганізатарамі літаратурных гурткоў, чыталі лекцыі.

А цяпер бібліятэка імя Пушкіна мае 60 тысяч кніг. За год чытачы атрымліваюць больш ста тысяч кніг.

Шмат сяброў у старэйшай бібліятэкі горада. Часта яе наведваюць рацыяналізатары прадпрыемстваў горада тт. Палякоў, Мірашнічэнка, Арэшка, члены брыгад камуністычнай працы з фанерадрэваапрацоўчага камбіната, мэблевай фабрыкі, машынабудаўнічага завода. Кнігамі бібліятэкі карыстаюцца больш 200 студэнтаў-завочнікаў сярэдніх і вышэйшых спецыяльных навучальных устаноў.

Вялікую работу праводзіць бібліятэка па прапагандзе матэрыялаў XXII з'езда КПСС. Асаблівай папулярнасцю ў чытачоў карыстаюцца цікавыя масавыя вечары, прысвечаныя маральнаму кодэксу будаўніка камунізма.

М. БЕРАЗІНСКІ,
Г. ДАЗОРАЎ.

Культурнае будаўніцтва ў фотаздымках

У Цэнтральным дзяржаўным архіве Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР адбылася канферэнцыя даследчыкаў дакументальных матэрыялаў архіва.

Удзельнікі канферэнцыі пазнаёміліся з фотавыстаўкай «З гісторыі культурнага будаўніцтва ў Беларусі», якая складаецца з трох раздзелаў: кінамастацтва, тэатральнае мастацтва і дзейнасць універсітэта імя Леніна. Асаблівую ўвагу наведвальнікаў прыцягвае раздзел аб кінамастацтве Беларусі. Раздзел адкрываецца дэкрэтам СНК БССР ад 17 снежня 1924 г. аб арганізацыі Дзяржаўнага ўпраўлення па справах кіно («Белдзяржкіно») пры Наркамасветы БССР.

Выстаўка расказвае, што «Белдзяржкіно» сваю дзейнасць разгарнула са студзеня 1925 года. У распараджэнні яго было 53 стацыянарныя і тры перасоўныя кінаўстаноўкі і па два кінатэатры ў Мінску і Віцебску.

З дакументаў выстаўкі відаць, што беларускія мастацкія фільмы ў 20—30-х гадах мелі поспех не толькі ў СССР, але і за граніцай. На экранах Германіі, Галандыі, Кітая, Чэхаславакіі і іншых краін дэманстраваліся беларускія фільмы «Лясная быль», «400 мільёнаў», «Рубікон».

Багатыя раздзелы выстаўкі па гісторыі беларускага тэатра і арганізацыі адукацыі ў БССР.

Е. ВАСІЛЬЕЎ.

НА САМАДЗЕЙНАЙ СЦЭНЕ

Якіх толькі таленавітых людзей не сустрэнеш у маладым горадзе Салігорску! Больш ста шахцёраў і будаўнікоў ахвотна займаюцца пасля работы ў драматычным, харавым і танцавальным гуртках, створаных пры мясцовым клубе. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці працуюць над навагодняй канцэртнай праграмай — развучваюць новыя песні, танцы, рыхтуюць пастаноўкі драматычных твораў.

На гэтым здымку вы бачыце, як удзельнікі тэатральнага калектыву рэпеціруюць п'есу А. Сафронава «Кухарка замужам».

Фота П. Наватарава.
Фотахроніка БЕЛТА.

Зусім нядаўна выйшла з друку невялікая кніжачка вершаў Ганны Новік «Мае вёсны». Гэта першы зборнік паэтэсы, якая пачала пісаць ажно трыццаць год таму назад.

Для паэтаў, якія жылі і працавалі ва ўмовах былой Заходняй Беларусі, паэзія з'яўлялася актыўнай і дзейснай формай пратэсту і барацьбы, формай сцвярджэння чалавечай годнасці прыгнечанага селяніна. У вершах Г. Новік, якія стаяць недзе на мяжы паміж самадзейнай мастацкай творчасцю і прафесіянальнай паэзіяй, даволі выразна і, галоўнае, па-свойму выявілася агульная накіраванасць заходнебеларускай літаратуры.

Вось надзвычай характэрнае для гэтай літаратуры прызнанне:

Ўлада хоча зрабіць з мяне гэткае нешта,
Што цвілою скарынкай здаволіць душу.
Не зламалі мяне бізуны і арэшты —
Не ўдасца нікому. Глядзіце, пішу!

Сам па сабе факт звароту простага селяніна, а тым больш жанчыны-сялянкі, да пяра, да творчасці ўспрымаецца лірычным героем паэтэсы, як факт рэвалюцыйны, як доказ таго, што ён жыве, будзе жыць і ніколі не здаволіць душу цвілою скарынкай. Прызнанне знамянальнае і багатае сэнсам!..

Вельмі добрае ўражанне робяць такія вершы Г. Новік, як «Скрыпяць вароты», «Мае жаданні», «Брату ў дарозе», «Развітанне». Напісаныя гранічна проста і шчыра, яны мноствам самых непарыўных ніцяў звязаны з тым, што перажывала большасць народа. Народжаныя самымі тыповымі, сацыяльна значнымі перажываннямі, гэтыя вершы з'яўляюцца разам з тым і творамі індывідуальнай паэзіі, бо ў іх відзён тэмперамент паэта, які ўмее гаварыць за многіх.

... Ноч. Вёска. Рыпяць вароты. Гераіня верша хоча адгадаць, хто ён, той госць, што завітаў да яе ў такі позні час. Паэтычная фантазія дае права дапусціць, быццам гэта новы дзень спяшаецца на змену ночы.

Ці можа... злодзей? але не,
Не прыйдзе ён,
Усё багацце у мяне —
Ля хаты клён.
Ці можа сват? О божа мой,
Чым сустракаць?
Не мела часу я зімой
Палотны ткаць..

Усё гэта вельмі хораша напісана: праўдзіва, з мноствам адценняў, якія добра перадаюць разгубленасць і надзею, віхор здагадак і глыбіню адчаю, гатоўнасць маладой дзяўчыны сустрэцца з радасным і жаданым і адначасова яе горкае ўсведамленне сваёй беднасці, бо «ўсё багацце ў мяне — ля хаты клён». Дык хто ж ён усё-такі, той позні госць?

Дык хто ж? Ах, постаць у акне!..
Мундзіры!.. трох!..
Што ж... паліцаі... па мяне,
Зноў у астрог!

Тут можна было б, здаецца, закончыць верш, паставіць кропку. Але ж паэтэса дапісвае страфу, якая надае вершу патрэбную цэласнасць: ранак, вясна, каханне і клён не паддаюцца «мундзірам», яны расцвітуць яшчэ ў тыя дні, калі

Забудзем выгляд бізуноў,
Астрожных брам.

ПОШУКІ ПАТРЭБНЫ!

Не шпік, а кветкі у акно
Заглянуць нам.

Паўторым яшчэ раз: добры верш, адзначаны той паўнатой жыцця, якая і робіць рыфмаваныя радкі сапраўднай паэзіяй...

Гэтак жа жыццёва, пераканальна, нова гучаць і такія радкі — парада маладой падпольшчыцы, якую зусім нядаўна «раскавалі», яе ўрок канспірацыі калегу, таварышу:

Куст бывае вушы мае,
Пню таксама ты не вер,
Часам носіць паліцаям
Хоць шматочкі ад папер.

Даволі складаным па свайму псіхалагічнаму зместу з'яўляецца верш «Развітанне» — пра тое, як разышліся — яна, рэвалюцыянерка, якая не збочыць з выбранага ёю шляху, і ён, «памяркоўны» баязлівец, мяшчанін. Гераіня гатова ахвяраваць сваім пачуццём да гэтага чалавека, бо добра ўсведамляе: там, дзе няма ўзаемаразумення ў галоўным, там і не можа быць даверу ў прыватным і асабістым. Адсюль і радкі, што гучаць драматычна і праўдзіва:

Нічога, нічога й тады не паможа!
Зламлю, нібы здраду, нявольны ўспамін.
І сэрца, як поўначы лёд, замарожу
І міма прайду — застанешся адзін.

І ўжо зусім моцнае ўражанне пакідаюць такія радкі з напісанага ў 1938 годзе верша «Мае жаданні»:

А з хмар, што прыйдуць па спякоце,
З сабой узяўшы перуны,
Звяла б маланкі ўсе па дроце
На бель турэмнае сцяны.

Ціхі, «жаночы» голас паэтэсы неспадзявана зазвінеў сталлю, у ім паявілася гарачае пачуццё, якое не заўсёды прысутнічае ў вершах Ганны Новік...

Сярод вершаў Г. Новік, напісаных пасля вайны, хацелася б адзначыць такія, як «Адроджанае жыццё», «Знаёмая вуліца», «Табе». У іх ёсць тое, што можна назваць асабістым падыходам да тэмы, імкненне сказаць сваё слова пра вялікія змены, якія адбыліся на зямлі былой Заходняй Беларусі. Хораша, што сярод гераінь калгаснай працы паэтэса здолела пазнаць «знаёмых, незнаёмых, дарагіх... сяброўак з сівізной на скронях». Гэта лірычная нота сагрэла твор, наблізіла да нас яго гераінь. І вельмі шкада, што, добра пачаўшы верш, Г. Новік адразу ж збіваецца на бледны інфармацыйны пералік такога, прыкладна, гатунку:

А вы іх замянілі ля станкоў,
Заводы будавалі, хлеб расцілі,
Параненым сваю давалі кроў,
Вадзілі цягнікі, аўтамабілі.

Наогул трэба сказаць, што бязвобразнае, перказачнае, павярхоўнае займае яшчэ значнае месца ў паэзіі Г. Новік. У нейкай меры мае рацыю Піліп Пестрак, аўтар прадмовы да яе зборніка «Мае вёсны», калі ён сцвярджае, што «зборнік вершаў Ганны Новік... не прэтэндуе на тыя ці іншыя пошукі зместу ці формы». Аднак думаецца, што вопытнаму пісьменніку П. Пестраку трэба было б даць пэўную ацэнку гэтай асаблівасці творчасці паэтэсы. Наўрад ці патрабуе доказаў тая агульнавядомая ісціна, што без актыўных пошукаў «зместу і формы» нельга дасягнуць вялікіх творчых поспехаў. А ў Ганны Новік, асабліва ў апошнія гады, мы не заўсёды бачым такія пошукі, і гэта засмучае, бо паэтэса яна безумоўна здольная, пра што і сведчаць яе лепшыя творы.

Р. БЯРОЗКІН.

РОБІЦЬ САТЫРА СВАЮ СПРАВУ

XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза вызначыў шляхі развіцця нашага народа, нашай партыі і краіны на бліжэйшыя дваццаць гадоў, паставіў перад кожным савецкім чалавекам канкрэтныя задачы: старанна, добрасумленнай працай набліжаць светлы дзень камунізма.

Канкрэтныя задачы пастаўлены і перад работнікамі культуры, літаратуры і мастацтва, у тым ліку і перад пісьменнікамі і мастакамі, якія працуюць у жанры сатыры. Гэтыя задачы ясна падкрэслены ў рашэннях з'езда і выступленнях таварыша М. С. Хрушчова. «Немагчыма механічна перасяліць людзей з царства капіталізму ў царства камунізма,— гаварыў М. С. Хрушчоў на з'ездзе. — Нельга браць у камунізм чалавека, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага».

Яшчэ больш канкрэтна аб задачах сатыры гаварыў Мікіта Сяргеевіч у сваім выступленні ў Цалінаградзе: «Нам трэба падтрымліваць сумленных, перадавых людзей працы і выкрываць гультаёў і дармаедаў, усіх, хто перашкаджае нашаму руху наперад. Вершы, байкі, апавяданні павінны служыць людзям у вялікай і высакароднай справе будаўніцтва камунізма.

...Сатыра, таварышы, сваю справу робіць. І таму тых, хто працуе без напружання, карысна бывае крыху высмеяць, уджаліць. Гэта будзе асвяжаць скуру, прачышчаць поры, каб скура дыхала».

Партыя заўсёды вяла і будзе весці непрымірымую барацьбу з парушальнікамі партыйнай і дзяржаўнай дысцыпліны, з ашуканцамі, падхалімамі, алілуйшчыкамі, бракаробамі, бюракратамі, будзе і надалей развіваць крытыку і самакрытыку — нашу самую вострую і дзейсную зброю.

Аб тым, што зроблена работнікамі сатырычнага цэха нашай рэспублікі і што трэба зрабіць, каб значна палепшыць і актывізаваць сваю работу, гаварылі ўдзельнікі рэспубліканскай нарады сатырыкаў — пісьменнікі, мастакі і журналісты з усіх куткоў Беларусі.

Цэнтральны орган беларускіх сатырыкаў і гумарыстаў «Вожык» карыстаецца заслужанай любоўю і павагай. «Вожыку» споўнілася 21 год. За гэты час выйшла ў свет 526 нумароў яго сатырычнай прадукцыі і 30 кніжак бібліятэчкі. Часопіс заўсёды імкнуўся і імкнецца не адставаць ад жыцця, змагацца за ажыццяўленне рашэнняў партыі і ўрада, імкнецца не абмінаць тыя праблемы, якія ставіць на парадак дня жыццё. Ён востра выступае па самых разнастайных пытаннях сённяшняга жыцця.

Аднак побач з прыкметнымі поспехамі ў рабоце часопіса назіраецца і шэраг недахопаў. Бадай, самым істотным з іх з'яўляецца нізкая якасць сатырычнай прадукцыі. Тэматычная разнастайнасць павінна спалучацца з жанравай, з багаццем форм падачы матэрыялаў, з багаццем почыркаў сатырыкаў і мастакоў. Варта вучыцца ў класікаў, але галоўнае — вучыцца ў народа, у нашага багатага і змястоўнага жыцця. Жыццё, праца людзей — невычэрпная крыніца трапных прымавак і параўнанняў, вострага слова, смешных сітуацый, афарызмаў. Задача сатырыка — адшукаць іх і зноў вярнуць народу ў цікавай форме. Бяда ж многіх нашых сатырыкаў — менавіта іх адарванасць ад жыцця.

Некалькі гадоў «Вожык» выдае бібліятэчку сатыры і гумару. Кніжкі бібліятэчкі маюць свой твар і свайго чытача, даволі шматлікага, асабліва сярод удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Безумоўна, не ўсе з выдадзеных кніжак напісаны на належным мастацкім узроўні. Тым больш карысна было б пачуць і аўтарам іх, і рэдакцыі «Вожыка» слова добразычлівай крытыкі, якая б не толькі паўшчувала, але і дапамагла. На жаль, бібліятэчка «Вожыка» пакуль што застаецца па-за ўвагай нашай крытыкі. За ўвесь час існавання «Вожыка» нават у рэспубліканскім перыядычным друку не з'явілася ніводнага агляду літаратурных матэрыялаў часопіса. Тут дарэчы папракнуць нашых крытыкаў і ў тым, што яны наогул не займаюцца распрацоўкай пытанняў, звязаных са станам нашай сатырычнай літаратуры.

Многім літаратурным творам, якія друкуюцца на старонках «Вожыка» і іншых перыядычных выданняў, вельмі часта бракуе вастрыні. Чытаеш такія творы і адчуваеш, што аўтару не хапае майстэрства абагульнення, майстэрства напоўніць твор жывым іскрыстым сокам гумару і сатыры. Тут была б вельмі дарэчы аўтару творчая таварыская дапамога, асабліва маладым і пачынаючым аўтарам. Відаць, Саюзу пісьменнікаў варта час ад часу склікаць творчыя семінары сатырыкаў. Пара падумаць і аб аднаўленні работы секцыі сатыры і гумару, якая ў свой час працавала (і нядрэнна) пры Саюзе пісьменнікаў. Гэта б спрыяла згуртаванню сіл сатырыкаў, іх творчай вучобе, асабліва, калі аб'яднаць яе з секцыяй сатыры і гумару Саюза журналістаў рэспублікі.

За апошні час значных поспехаў дасягнула беларуская сатырычная графіка. Карыкатуры беларускіх мастакоў друкаваліся ў «Правде», «Крокодиле», «Огоньке», ва ўсіх сатырычных і гумарыстычных часопісах братніх рэспублік і зарубежных краін.

Карыкатура — самая дзейсная і баявая зброя сатыры. На жаль, нашай карыкатуры яшчэ многага нестае. Глядзіш на некаторыя сатырычныя малюнкі і адчуваеш, што мастак мысліў не вобразамі, а проста пераказаў у фарбах змест той ці іншай з'явы. А мастак жа — не ілюстратар. Ён абавязаны выяўляць сваёй, адметнай зброяй сатырыка, як пісьменнік — словам. Нашай карыкатуры бракуе і лаканічнасці. А гэта — адна з галоўных рыс сатыры і гумару. Недахопам нашай сатырычнай графікі з'яўляецца таксама яе залішняя афарбоўка, што зніжае вастрыню і дзейснасць малюнка. Часам на старонках выданняў з'яўляюцца і зусім слабыя, няўдалыя малюнкі, якія сведчаць аб паспешлівасці мастака, аб недасканаласці вырашэння тэмы.

Мастаку, як і літаратару, трэба добра ведаць жыццё, часцей бываць на будоўлях, на прадпрыемствах і ў калгасах, там, дзе жывуць і працуюць людзі, дзе ствараецца новае. І абавязкова — мець у кішэні альбом для замалёвак. Тады не трэба будзе перад тым, як сесці за працу, гартаць для ўзораў старыя падшыўкі часопісаў. Тады часцей будуць з'яўляцца і сяброўскія шаржы, і вострая сатыра, і карыкатура.

Некаторы час назад «Вожык» выдаваў сатырычны плакат «У дапамогу насценным газетам калгасаў, саўгасаў і РТС». Ён карыстаўся вялікай папулярнасцю і рабіў добрую справу. Цяпер жа выпуск яго чамусьці спынены, хоць неабходнасць у такім плакаце надзвычай вялікая.

Пара падумаць і пра выданне альбомаў сатырычных малюнкаў нашых вядомых мастакоў, што да апошняга часу ні разу не практыкавалася ў рэспубліцы. Тут варта было б узяць прыклад з эстонцаў, якія умеюць рабіць гэта з вялікай любоўю і добрасумленнасцю.

Мастак-сатырык і пісьменнік-сатырык робяць адну агульную справу. Наспела неабходнасць, каб іх супрацоўніцтва набыло больш канкрэтныя формы. За апошні час у рэспубліцы атрымалі шырокае распаўсюджанне агітбрыгады мастацкай самадзейнасці, якія выступаюць на калгаснай ці клубнай сцэне з сатырычнымі сцэнкамі, скетчамі, прыпеўкамі. Варта было б пісьменнікам-сатырыкам узяцца за напісанне сцэнарыяў для агітбрыгад, а мастакам — зрабіць арыгінальнае, партатыўнае афармленне да гэтых сцэн. З гэтай жа мэтай варта было б адвесці ў «Вожыку» спецыяльны куток, а мо нават і старонку ў дапамогу мастацкай самадзейнасці.

У выступленнях на нарадзе быў закрануты шырокі круг пытанняў працы работнікаў нашага сатырычнага ўчастка. Гаварылася, у прыватнасці, аб тым, што наш перыядычны друк, за выключэннем «Вожыка», адводзіць сатыры неапраўдана мала месца, тым больш, што матэрыялы, якія зрэдку і друкуюцца ў пераважнай большасці дробязныя, пабудаваныя на прыватных, нязначных фактах, без абагульненняў і глыбокіх думак.

Тое ж самае можна сказаць і аб кутках сатыры ў раённых газетах, а таксама ў калгасным друку. Работнікі іх нярэдка скіроўваюць джала сатыры на дробязі.

Дрэнную дапамогу раённым газетам аказвае і фотахроніка БЕЛТА, рассылаючы ім клішэ нізкай ідэйнай і мастацкай вартасці. Даўно пара прыцягваць да работы рэдакцый нашых мастакоў-сатырыкаў.

Дапамагаць раённым газетам мог бы і часопіс «Вожык», трымаючы з імі пастаянную сувязь, час ад часу змяшчаючы на сваіх старонках лепшыя матэрыялы з сатырычных куткоў раённых газет.

Удзельнікі нарады гаварылі таксама аб узмацненні ролі сатыры ў барацьбе з браканьерамі, з тымі, хто парушае закон аб ахове прыроды.

Значная ўвага была ўдзелена дзейнасці крытычных выступленняў нашага друку. Глушыцелям крытыкі трэба даваць рашучы адпор. Палемічная заўвага да фармальнага адказу на крытычнае выступленне, фельетон, вострае пісьмо, дасціпны напамінак таму, хто не паважае савецкага друку, — усё гэта павінна ўзняць ролю выступленняў сатырыкаў.

Дарога ў сатырыка ясная, мэтанакіраваная. Ён павінен смяяцца з дрэннага, выкрываць благое, абурацца недахопамі гнеўна і горача — з адзіным жаданнем дабра свайму народу, сваёй дзяржаве.

Больш рознай сатырычнай прадукцыі, якая б выкрывала і паказвала і вялікія, і малыя нашы хібы, якая б выхоўвала ў поўным сэнсе гэтага слова. Складаць сатырычную зброю рана. У выхаванні чалавека камуністычнага грамадства ўзрастае роля літаратуры і мастацтва, усіх звенняў ідэалагічнай работы. І сярод іх сатырычнаму пяру належыць быць на перадавых пазіцыях.

* * *

На нарадзе выступілі пісьменнікі Я. Брыль, М. Ткачоў, М. Паслядовіч, М. Скрыпка, П. Кавалёў, Ул. Корбан, М. Чаускі, мастакі А. Волкаў, А. Чуркін, В. Ждан, Р. Грамыка, журналісты А. Вярцінскі, Я. Каршукоў, Л. Высоцкі, С. Пацёмкін, А. Гарэлік і іншыя, а таксама госці— галоўны рэдактар часопіса «Мятла» І. Булота (Літва), намеснік рэдактара часопіса «Громавержац» Э. Спрыт (Эстонія) і рэдактар аддзела «Крокодила» А. Віхарэў.

У рабоце нарады прыняў удзел намеснік загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ С. В. Марцалеў.

З ЧАЛАВЕЧАЙ ДАБРАТОЮ

Паэтычны свет новай кніжкі С. Шушкевіча «Услед за марамі» чысты і шчыры. Паэт не ганяецца за гучнай рыфмай, за незвычайным параўнаннем. Ён піша проста, натуральна, ствараючы жывыя і праўдзівыя карціны:

На многа год памаладзеў
Я ў гэтай казачнай мясціне...
Стаіць сланечнік на градзе
Ў дзявочай жоўценькай хусціне.

Гладыш, аддаўшы малако,
Прыгорбіўся на частаколе,
Кусты разбегліся наўкол,
Уздоўж дарог, ажно на поле.

На шост узбіўся ветрачок,
Дзіцячай зроблены рукою,
Махае крыллем, рве цвічок
І не дае людзям спакою.

Вершы С. Шушкевіча пра прыроду авеяны цеплынёю шчырых пачуццяў. Чытаючы іх, мы праходзім разам з аўтарам па месцах-пуцявінах роднага краю; ахвотна глядзім на прыроду вачыма паэта, бо ва ўспрыняцці С. Шушкевіча яна з'яўляецца жывой і шматфарбнай:

У нізіне блiснула рака
Буйнаю срабрыстаю лускою,
І качыным крыкам асака
Не дае вярбе спакою.

Разразае хмызнякі і лес
Стужкай тонкаю далёкая дарога,
Падымае наквецъ сонны бэз,
Каб сказаць, што кветак будзе многа.

Паэт можа паказаць чытачу, як дрэўцы «сабраліся на ўзгорачку... каб на сонцы раніцай пагрэцца», як «іскрыцца возера і хвалямі паволі штурхае бераг з аерам зялёным», як «сосны сонцу аддаюць паклоны», а «кусцік, шэпчучы навіны, аж захліпаецца ад радасці і шчасця». І гэтыя малюнкі прыроды С. Шушкевіч уключае ў перажыванні свайго героя. Ён скажа, што «песня ў сэрца просіцца...», калі апісвае радасную вясеннюю пару, адзначыць, што «марудна нязносліва цягнецца час», калі стварае карціну таежнай навальніцы.

Менавіта таму, што ў кнізе «Услед за марамі» свет прыроды звязаны са светам чалавечых пачуццяў, прыродаапісальныя вершы не сталі лішнімі ў кнізе, якая мае адзнакі публіцыстычнасці. І калі паэт піша пра стваральную працу савецкіх людзей і ўслаўляе заваёвы Кастрычніка («Як светач, слова Леніна нясём»), апявае гераічны шлях савецкага народа, радуецца «бліскавічнаму ўзлёту» у космас, а разам з гэтым падымае свой голас за мір, супраць падпальшчыкаў вайны, непакоіцца за лёс чалавецтва, то да гэтага стасуюцца і радкі пра тое, як «кветкі з чалавечай дабратою глядзяць, кранаючы ўстрывожанае сэрца». У гэтай трывозе сэрца — канфліктная аснова многіх вершаў С. Шушкевіча, канфлікт розных душэўных настрояў, канфлікт вайны і міру:

Па сцежках тых, дзе кралася вайна,
Ля тых дарог, дзе смерць ішла сляпая,
Няхай цвітуць сады. І раніцай, звідна,
На працу мірную спакойна свет ступае.

У нізцы вершаў «Брэсцкая крэпасць» зроблена спроба выразіць гэты канфлікт у ліра-эпічным плане. Замест адкрытага выказвання эмоцый аўтар імкнецца стрыманымі словамі і вобразамі паказаць гераізм і мужнасць савецкіх людзей:

Жалезны лёскат плыў.
Зямля ў агні кіпела.
Паддаўся крэмень-мур,
Не здрыганула цела.

Нізка гэтая ў асноўным удалася С. Шушкевічу, хоць некаторыя мясціны яе грашаць рацыяналістычнасцю, надуманасцю вобразаў, паўтарэннямі і шматслоўем (няўдалы, напрыклад, верш «Брэст — пагранічны мірны горад»; ён залішне апісальны, да таго ж, не варта ўжываць так званую макаранічную мову: «Дзе ёсць гатэль? Дзе крэпасць Брэсцкі? Ён геарічна ваяваў?»). У цэлым жа нізка — актыў у здабытку паэта.

У кнізе можна адзначыць і асобныя недахопы. У вершах «А зязюля да цямна кукуе» і «Ты вернешся» аўтар карыстаецца няхітрай схемай для выказвання пачуццяў. Гэтыя вершы асабліва псуюць уражанне ад кнігі, бо яны не нясуць адзнак часу і ідуць уразрэз з агульнай накіраванасцю зборніка («сіні морак», «вочы карыя», «мая любоў і гора», «зязюля да цямна кукуе», «месяц праменем вяслуе», «мой боль» —вось і ўсе «глыбіні» гэтых вершаў). Не маюць асаблівага мастацкага значэння і вершы з нізкі «Захад», напісаныя ў трыццатыя гады. Другая палова верша «Мясціна казак і пралесак» з-за разнастыльнасці лексікі ўспрымаецца як пародыя: «На крушні сяду, пасяджу пад клёнам тым, што пры дарозе... І чую рокат, чую шум — павольна сунецца бульдозер». У вершы «Балаголы» творчая задума няўдала звязана з інтанацыйнай сферай радкоў (разухабісты рытмічны «грукат колаў» не пасуе да трагічных успамінаў маці)...

Нязначны баласт няўдалых радкоў і строф не можа пераважыць паэтычныя здабыткі кнігі «Услед за марамі».

Б. ВАРЛЕН.

ДЗВЕ ПРЭМ'ЕРЫ

Магілёўскі абласны драматычны тэатр падрыхтаваў два новыя спектаклі.

П'еса прагрэсіўнага нямецкага драматурга Ф. Куна «Крэдыт у нібелунгаў», якая прыцягнула ўвагу тэатра, адлюстроўвае рэваншысцкія настроі недабітых фашыстаў Заходняй Германіі. Спектакль паставіў галоўны рэжысёр тэатра Б. Лур'е. У ім заняты артысты С. Бульчык, М. Радзіёнаў, С. Яворскі, Э. Копычава і іншыя.

Другі спектакль па п'есе В. Губарава «Вялікі чараўнік» — падарунак тэатра дзецям. Паставіў яго рэжысёр А. Раеўскі. У спектаклі ўдзельнічаюць у асноўным маладыя сілы тэатра.

70-годдзе Ул. Ф. Луцэвіч

Споўнілася 70 год з дня нараджэння заслужанага дзеяча культуры Уладзіславы Францаўны Луцэвіч—жонкі народнага паэта Янкі Купалы.

У азнаменаванне гэтай даты ў літаратурным музеі Я. Купалы адбылося пасяджэнне, на якім прысутнічалі пісьменнікі, супрацоўнікі АН БССР, работнікі музея, студэнты, сваякі і блізкія Я. Купалы і Ул. Ф. Луцэвіч.

Пасяджэнне адкрыў дырэктар музея Я. Шарахоўскі. З успамінамі аб Ул. Ф. Луцэвіч выступілі М. Ткачоў, В. Вітка, А. Ус, Р. Няхай, Я. Садоўскі. Невядомае пісьмо Я. Купалы, атрыманае ў гады Айчыннай вайны, перадаў музею В. Вітка. Былі прачытаны прысланыя з Масквы ўспаміны К. Буйла пра Ул. Ф. Луцэвіч. Вершы, прысвечаныя Я. Купалу, прачытаў М. Аўрамчык, а П. Прыходзька — пераклад верша ўкраінскага паэта Т. Масэнкі, прысвечанага Ул. Ф. Луцэвіч.

Кампазітары ў гасцях у дзяцей

Днямі Саюз кампазітараў БССР сумесна з Цэнтральнай гарадской музычнай школай правёў цікавае мерапрыемства. У госці да навучэнцаў школы прыйшлі кампазітары П. Падкавыраў, С. Аксакаў, М. Шнейдэрман, Э. Тырманд, музыказнаўца С. Нісневіч, салісты радыё В. Фурс, І. Ляўковіч, К. Ясінская.

Сустрэча была прысвечана творчасці беларускіх аўтараў. Артысты В. Фурс і К. Ясінская выканалі новыя творы для дзяцей М. Аладава: дуэт «Зіма» на словы Я. Коласа і песню «Дружны клас», на словы С. Шушкевіча, а таксама творы П. Падкавырава, Я. Цікоцкага.

Вучні і студэнтка кансерваторыі А. Рашацян выканалі інструментальныя творы для дзяцей кампазітараў А. Багатырова, Э. Тырманд, П. Падкавырава і іншых.

Б. УРАЛЬСКАЯ.

НА САМАДЗЕЙНАЙ СЦЭНЕ

Пры Доме культуры Аршанскага ільнокамбіната працуе дзіцячая харэаграфічная студыя. Моладзь вучыцца ў ёй танцаваць і нават ужо выступае на сцэне з самастойнымі пастаноўкамі.

Юныя студыйкі, самадзейныя артысткі — Іда Пазнанская, Ала Біруля, Люся Афанасенка былі зняты фатографам перад іх выхадам на сцэну ў час аднаго з канцэртаў.

Фота Ч. Мезіна.
Фотахроніка БЕЛТА.

ПЕНСІЁННАЯ КНІЖКА — НЕ АТЭСТАТ СТАРАСЦІ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

парадку. Ды хіба мала такіх прыкладаў! І таварыскі суд, пра які гаварыў гэты сімпатычны стары, абавязкова будзе ў Вілейцы. Ён дапаможа заклікаць да парадку хуліганаў, гультаёў, дармаедаў.

* * *

Прайшло не вельмі многа часу, і Васіль Мікалаевіч быў выбраны старшынёй таварыскага суда, арганізаванага пры гарадскім домакіраўніцтве. У Вілейцы ўжо дзейнічала некалькі такіх судоў на прамысловых прадпрыемствах. Адны з іх працавалі добра, другія так сабе. Але таварыскі суд пры домакіраўніцтве неўзабаве паказаў сябе з самага добрага боку.

У ліку першых спраў, што паступілі ў суд, была справа па абвінавачванню знаёмай ужо чытачу грамадзянкі Левінай у парушэнні ёю правіл сацыялістычнага парадку. Яна ўсяляк зневажала сваю суседку Аляксандру Прасолаву, не давала праходу Кацярыне Альфер, што жыве непадалёк, і, наогул, паводзіла сябе на вуліцы і дома так шумна, што адзін са сведак сказаў: «Не жанчына — цэлы кірмаш!»

Ох, і нялёгка давялося старшыні і членам суда! На першым часе ім выпала вытрымаць націск мужа Левінай, Аляксандра Давыдавіча Злотнікава. Аляксандр Давыдавіч, процiпаставіўшы сябе грамадскасці, прызнаў дзеянні суда «незаконнымі». З авакацкім запалам, вартым лепшага прымянення, ён пачаў судовую справу па ўсіх правілах «юрыдычнага майстэрства».

— Няправільна вядзеце справу! — распінаўся ён.—У вас няма паўнамоцтваў. Што вы, уласна кажучы, разумееце ў юры-спрудэн-цыі? — сыпаў ён мудрагелістымі словамі, называў артыкулы кодэксаў, кляўся сваім «адвакацкім гонарам».

А шумеў ён дарэмна. Справа была прасцейшай за параную рэпу, і суд без асаблівых цяжкасцей здолеў разабрацца ў ёй. Што ж датычыць вучонай тэрміналогіі, дык яна зусім і не спатрэбілася. Перад народам трэба было гаварыць ясна і даходліва, няма чаго напускаць туману. Суд прыгаварыў Левіну да штрафу. Але не гэта было для яе самым страшным. Яе справа прыцягнула ўвагу многіх жыхароў горада. У памяшканні, дзе адбывалася пасяджэнне, яблыку не было дзе ўпасці. І Левіна пераканалася, што судзіць яе не нейкі там пенсіянер, «з якога пясок сыплецца», са сваімі памочнікамі — членамі суда, а ўся вуліца Піянерская і ўсе суседнія вуліцы, наогул, людзі, грамадскасць, народ. Вось гэта і падзейнічала на яе свядомасць з вялікай сілай. Спытайце цяпер у Кацярыны Іосіфаўны Альфер ці ў Аляксандры Міхайлаўны Прасолавай: «Ну як, па-ранейшаму Левіна скандаліць, зневажае вас?» «Ды што вы! — скажуць яны ў адзін голас. — З таго часу, як прапясочылі яе на судзе, ніякіх скандалаў на нашай вуліцы няма. За розум узялася жанчына, пачала паводзіць сябе, як належыць у нашым грамадстве. Проста вылечыў суд яе!»

Васіль Мікалаевіч вельмі рады чуць гэта. На гэтым і на радзе іншых прыкладаў ён пераканаўся, што таварыскі суд дасягае сваёй мэты — выхоўвае людзей, якія парушаюць нормы паводзін.

Часта бывае так, што таварыскі суд выходзіць за рамкі той справы, якую ён разглядае. Пытанне ставіцца амаль заўсёды шырока, выяўляюцца недахопы той арганізацыі, у якой працуе «адказчык». Так, напрыклад, было пры разглядзе справы Нінэль Уладзіміраўны Баркоўскай, якая зневажала, усяляк ганьбіла грамадзянку Лідзію Іванаўну Клімовіч, а потым узяла ды набіла яе. На суд прыйшло многа чыгуначнікаў, якія працуюць на станцыі Вілейка. І вось высветлілася, што і мясцком ды часткова і партыйная арганізацыя станцыі дрэнна праводзіць выхаваўчую работу. Звадкі, скандалы, парушэнні працоўнай дысцыпліны — вельмі шмат іх было на станцыі. Непрыстойныя справы выявіліся і за начальнікам станцыі Счасным. На ўсё гэта звярнула ўвагу гарадская партыйная канферэнцыя. Счасны атрымаў партыйнае спагнанне, а ўрэшце яго вызвалілі ад адказнай пасады, перавялі на іншую работу.

Хто яны, члены таварыскага суда, з якімі Васіль Мікалаевіч працуе поруч, раіцца, дасканала расследуе і падрыхтоўвае справы, выхоўвае людзей? Гэта, перш за ўсё, пенсіянеры Аляксандр Іларыёнавіч Петрыкевіч і Сяргей Пятровіч Нічыпаровіч, дырэктар кінатэатра Марыя Іларыёнаўна Субач, хатняя гаспадыня, старшыня вулічнага камітэта па Стаханаўскай вуліцы, Надзея Антонаўна Ермаковіч. Многа цёплых слоў можна сказаць у адрас сакратара суда. З гэтым абавязкам выдатна спраўляецца машыністка гарсавета Ніна Уладзіміраўна Касцюк. Гэта да яе ў першую чаргу паступаюць скаргі і заявы, яна іх уважліва вывучае і дае ім, як кажуць, ход. Вялікую практычную дапамогу суду аказваюць народны суддзя В. Караткевіч і пракурор Н. Гаралевіч. Яны праводзяць з членамі таварыскага суда семінары, дзеляцца сваім шматгадовым вопытам работы. Суд працуе ў цесным кантакце з гарсаветам, з яго старшынёю Котавым.

Вось ужо хутка год, як існуе ў Вілейцы таварыскі суд пад старшынствам Васіля Мікалаевіча Марачкоўскага. Цяпер Васіль Мікалаевіч упэўнена можа сказаць, што работа суда не была дарэмнай. Хуліганства і іншыя парушэнні норм сацыялістычнага парадку рэзка знізіліся. Пад уздзеяннем грамадскасці выправіліся людзі, якіх ведалі ў горадзе як скандалістаў і буянаў. Дзякуй — гавораць Марачкоўскаму і яго таварышам па грамадскай рабоце былыя «адказчыкі», чые справы яшчэ не так даўно разглядаліся ў таварыскім судзе. У іх ліку Марыя Пірожнікава, Паліна Гулецкая, Нінэль Баркоўская.

Васіль Мікалаевіч нагружаны празмерна, але шматлікія грамадскія абавязкі яго не абцяжарваюць, а, наадварот, прымушаюць паўней, ярчэй адчуць жыццё, забыцца на тое, што дзесьці ў яго дома, у стале, ляжыць пенсіённая кніжка.

Ёсць людзі, якія не прыходзяць у захапленне ад бурнай дзейнасці Васіля Мікалаевіча. Не скажуць яму, напрыклад, «дзякуй» работнікі прадуктовай базы і магазіна Воблікава, Бакуноў і Маліноўская, якім ён перашкодзіў скарміць аўсяныя крупы свінням. Затое тая самая бабуля, якая хацела купіць круп свайму ўнуку, застанецца ўдзячная актыўнаму і непахіснаму члену камісіі грамадскага кантролю. А колькім людзям у Вілейцы дапамог Васіль Мікалаевіч атрымаць кватэры, выклапатаць пенсію, выхаваць дзяцей!

«Усюды ткне свой нос», — так сказала пра яго адна злосніца, якой вельмі перапала ад «настырнага» пенсіянера. А што на самай справе азначаюць гэтыя словы? Пра гэта з вясёлай усмешкай расказаў мне сам Васіль Мікалаевіч.

— Прыгледзеўся я неяк да сховішча гародніны гархарчгандлю, як кажуць «уткнуў туды свой нос». І нос мой пачуў, што сховішча зусім не падрыхтавана да прыёму гародніны. Вось я тады і накруціў хвасты некаторым работнічкам гандлёвай арганізацыі. Да гэтага часу яны на мяне «зуб маюць». А то прыходжу аднойчы ў гарсавет: «Пакажыце, кажу, спісы, каму трэба ў першую чаргу даць кватэры». Прагледзеў я гэтыя спісы і здзівіўся. «Як жа так,— пытаюся,— вось гэты і гэты таварышы даўно ў Маладзечна перасяліліся, а вы збіраецеся ім у Вілейцы кватэры даваць?» Ну, мне, вядома у гарсавеце падзякавалі і выкраслілі са спісаў «мёртвых душ». Трэба разумець, што ў гарсавета не сто рук, не тысяча вачэй, яму дапамога грамадскасці патрэбна, ніяк без яе ён не абыдзецца.

Вось гэтыя словы я ўвесь час успамінаў, як пісаў пра чалавека неспакойнага і шчодрага сэрца Васіля Мікалаевіча Марачкоўскага.

Грамадскасць — вялікая сіла. Ніяк нельга цяпер абысціся без яе.

Уладзімір ВАРНО.

ДБАЦЬ ПРА КУЛЬТУРУ МОВЫ

Пытанні культуры роднай мовы непасрэдна звязаны з якасцю выкладання яе ў школе. Яны датычаць не толькі настаўнікаў — выкладчыкаў мовы. Аб культуры мовы павінны клапаціцца ўсе, хто мае дачыненне да вучэбнага працэсу.

Да сённяшняга дня ў многіх школах рэспублікі беларуская мова вывучаецца як прадмет. Астатнія ж дысцыпліны вядуцца як папала — то на рускай, то на «руска-беларускай» мове. Што атрымліваецца пры такіх парадках — нецяжка ўявіць. Вучні рыхтуюць хатнія заданні па беларускіх падручніках і адказваюць па-беларуску. Настаўнік тлумачыць і задае пытанні на рускай мове, а школьнікі часта адказваюць на мясцовым дыялекце.

Становішча ўскладняецца яшчэ і тым, што нават падручнікам бракуе культуры мовы.

Паглядзім перш за ўсё, што даюць вучням пераклады школьных падручнікаў. Разгорнем, для прыкладу, падручнік па гісторыі СССР (М. В. Нечкіна, А. У. Фадзееў, «Гісторыя СССР», ч. 1, для 7 класа. Мінск, 1961). Чытаем урывак, дзе гаворыцца аб Расіі XVII стагоддзя: «**Ёй трэба было** перабудаваць свой застарэлы апарат. **Расіі неабходна было** навярстаць упушчанае ў галіне культуры. **Расіі трэба было** больш развіць сваю прамысловасць. **Ёй неабходна было** вырвацца да мора, устанавіць зручныя шляхі для гандлёвага абмену і культурных сувязей з Заходняй Еўропай. **Расіі трэба было** належным чынам абараніць сябе ад узрослай ваеннай магутнасці суседзяў — стварыць рэгулярную армію, флот». Паспрабуй, дарослы чалавек, а не толькі сямікласнік, улавіць сэнс і разабрацца, што да чаго ў гэтай слоўнай траскатні!

У той жа «Гісторыі СССР» М. Нечкіна і А. Фадзееў так раскрываюць дыялектыку развіцця чалавечага грамадства: земляробства «значна прасунула іх (людзей) наперад»; адступіў ледавік на поўнач — і «развіццё чалавека цяпер значна прасунулася наперад»; «грамадскае жыццё... ішло наперад»; земляробства к IX — X стст. «вельмі рушыла наперад»; «гістарычнае жыццё ішло наперад»; пры трохполлі «тэхніка земляробства, хоць і павольна, але крочыла наперад»; умацоўвалася ўлада мясцовага князя і аслаблялася ўлада вялікага князя кіеўскага — «гістарычнае жыццё ішло наперад»; «жыццё развівалася ў супярэчнасцях, але ішло наперад»; «гісторыя ішла наперад»; «Іван III хутка прасунуў наперад справу аб'яднання рускіх зямель»; у XV — XVI стст. «прасунулася наперад культурнае развіццё Рускай дзяржавы».

Варта прывесці прыклад і з падручніка па геаграфіі (І. З. Заслаўскі, Т. П. Герасімава, «Фізічная геаграфія» для 5 класа. Мінск, 1961): «Нам **здаецца**, што рухаецца Сонца. Мы бачым, як яно ўзыходзіць на ўсходняй старане гарызонта, і заходзіць на заходняй. Але гэты рух нам толькі **здаецца**. Калі стаяць на мосту, любуючыся вясенным крыгаходам, і глядзець на крыгі, якія плывуць пад мост, то **здаецца**, што крыгі стаяць на месцы, а мост плыве над імі. Назіраючы з акна ідучага поезда, часам **здаецца**, што поезд стаіць на месцы, а лясы, палі, сенажаці імкліва імчацца міма ў процілеглы бок. Усё гэта **здаецца**, таксама як **здаецца**, што Сонца рухаецца з усходу на захад».

Аўтары падручнікаў даюць школьнікам падобныя «ўзоры». Нямала блытаніны ўносяць і пераклады. У нас часта мусіць перакладаюць слова ў слова. Гэта вялікая бяда. Пераклад не можа быць паслоўным. Ён павінен быць абсалютна дакладным, аднак не літаральным. Перакласці — гэта значыць памастацку аднавіць арыгінал на глебе іншай мовы, улічваючы яе законы і асаблівасці. Калі ж апошняе не прымаецца пад увагу, то пераклад атрымліваецца, прыкладна, такі: «Усё жывое, ці то **гэта будзе расліна ці жывёла**, мае патрэбу не толькі ў паветры, але і ў сонечным святле, цяпле і вільгаці» («Фізічная геаграфія»); «...каменныя нажы, тапары, скрэблы **сталі зручней, вастрэй**». Славяне «часцей **пачалі наладжваць агароды**, дзе сеялі гарох, рэпу, чачавіцу», «Вядома, баярын выдзяляў селяніну зямлю **больш горшую**, а сабе пакідаў лепшую» («Гісторыя СССР»).

Вельмі часта ў перакладах падручнікаў няправільна ўжываюцца граматычныя формы. Так, напрыклад, не дапасоўваюцца займеннікі да адпаведных назоўнікаў. «Але **народ** у многіх месцах супраціўляўся новай веры, адчуваючы, што князь хоча надзець на **іх** новае ярмо»; «Працоўныя людзі тых даўніх часоў адлюстроўвалі ў творчасці не толькі **сваё жыццё з яе** радасцямі і горам...» («Гісторыя»). Часта выкарыстоўваюцца, асабліва ў «Фізічнай геаграфіі», неўласцівыя беларускай мове дзеепрыметнікі цяперашняга часу (**выступаючыя** грады, **падаючая і грукочучая** вада, выцякаючыя рэкі, **рухаючайся** вады, **належачыя** стравы, **назіраючыя** людзі, **злучаючая** лінія, **верцячагася** шара).

Шэрая, аднастайная мова, цьмяныя думкі... І не дзіва, што вучні не могуць прыняць матэрыял ні розумам, ні сэрцам.

Чаму так атрымліваецца? Дарослыя людзі, якія ствараюць падручнікі для школьнікаў, не заўсёды шукаюць дакладнае і адпаведнае слова. Яны не правяраюць сэнс напісанага, не стараюцца вытлумачыць кожнае слова канкрэтна, не ўзгадняюць яго з рэчаіснасцю. Падручнік атрымліваецца сумны, нецікавы, напісаны хоць і з правільных пазіцый, але без пачуцця.

Не лепшыя ў гэтых адносінах і нашы арыгінальныя падручнікі. Звернемся да падручнікаў К. І. Шапялевіча і А. К. Севярнёвай па роднай мове для 3 і 4 класаў пачатковай школы.

Аўтары іх мала дбаюць пра пашырэнне слоўнікавага запасу вучняў. Горш таго, яны нярэдка самі прапануюць школьнікам непісьменныя сказы («**Месяц** верасень лічыцца пачаткам восені», «Паехаў дзед **за рыбай**», «За ліпенем ідзе **месяц** жнівень», «У **месяцы** студзені холадна і марозна», «Восень пачынаецца з **месяца** верасня»); прывучаюць дзяцей да канцылярызмаў і моўчых штампаў («На Ніне **ляжала адказнасць за выпуск класнай насценгазеты**», «На вучні **ляжыць абавязак — добра вучыцца**», «На мне **ляжыць абавязак яму** (брату) **дапамагаць**»).

Варта заўважыць, што абедзве кніжкі перагружаны правіламі, маюць многа прымітыўных, аднастайных заданняў тыпу: «Спішыце і ўстаўце...», «Спішыце і падкрэсліце...» і мала даюць практыкаванняў творчага характару — такіх, якія прымушалі б вучняў разважаць, супастаўляць, удумліва працаваць над родным словам. І хоць граматыка беларускай мовы для 3 і 4 класаў у выданні 1961 г. прыстасавана да новай праграмы, а некаторыя з пералічаных недахопаў выпраўлены,— усё ж яна яшчэ не адпавядае патрабаванням сучаснай школы.

Не менш недахопаў і ў «Падручніку беларускай мовы» М. І. Жыркевіча (Мінск, 1961, ч. 1). Практыкаванні тут падобныя адно на другое; замнога тэарэтычнага матэрыялу (ёсць нават зусім непатрэбныя правілы, як «Правапіс некаторых злучэнняў зычных»). Аўтар падручніка забываецца, што вучні атрымалі пэўныя веды па мове ў пачатковай школе, і падае ўсю граматыку нібы нешта новае, зусім незнаёмае дзецям.

Авалодваць роднай мовай дапамагае арфаграфічны слоўнік. Наша ж школа доўгі час яго не мела. Праўда, у 1948 г. выдавецтва АН БССР выпусціла «Арфаграфічны слоўнік» М. Р. Судніка і М. П. Лобана. Слоўнік доўга не «пажыў»: складальнікі хоць і стараліся «дапамагчы моўнай практыцы ў знішчэнні існуючага арфаграфічнага разнабою», але па шэрагу прычын дасягнуць мэты не здолелі. І школа па-ранейшаму працавала без арфаграфічнага слоўніка.

У адпаведнасці з прынятай 11 мая 1957 года пастановай Савета Міністраў Беларускай ССР «Аб удакладненні і частковых зменах існуючага беларускага правапісу» М. Суднік і М. Лобан склалі новы арфаграфічны слоўнік.

Безумоўна, гэты слоўнік намнога лепшы за папярэдні. У газеце «Літаратура і мастацтва» (№ 26 ад 31 сакавіка 1961 года і № 33 ад 25 красавіка 1961 года) і «Настаўніцкай газеце» (№ 55 ад 12 ліпеня 1961 года) былі на яго рэцэнзіі. Аўтары рэцэнзій, па-мойму, не звярнулі ўвагі на галоўнае: наколькі «Арфаграфічны слоўнік» задавальняе патрэбы школы (ён надрукаваны з паметкай «Для сярэдняй школы»).

У «Прадмове» М. Лобан і М. Суднік гавораць, што слоўнік «уключае і рэгламентуе толькі тыя словы, якія... праяўляюць тэндэнцыю к адхіленню ад узаконеных правіл пісьма». Чытаеш кніжку і думаеш: якія цяжкасці могуць узнікнуць у вучняў пры напісанні, напрыклад, такіх слоў, як **баравік, вар, восень, вуліца, ганьба, гарняк, горача, доменны, замужам, звіліна, звыш, ода, окаць, разьба, сядлаць, шырыня, яблыня, ядá, яздá, яшчэ?**

Рэцэнзенты (асабліва І. Саковіч) захвалілі слоўнік, школьнікі ж пра яго гавораць: «Хітры слоўнік. У ім багата слоў, а патрэбных не знойдзеш». У гэтай ацэнцы многа праўды.

На самой справе, які канчатак у родным склоне адзіночнага ліку маюць словы **апарат, мозг, гарызонт, пункт, ток, твор?** Іх, як і многіх іншых, у слоўніку няма. З канчаткамі роднага склону адзіночнага ліку ў нас па-ранейшаму многа блытаніны. Чамусьці пішам **плота,** але **частаколу; статута,** але **закону; феадалізму, капіталізму,** але **сацыялізма, камунізма.** М. Лобан і М. Суднік прапануюць пісаць — **берагу.** Чаму — невядома. Дый сам М. Лобан такога напісання не прытрымліваецца. У яго мастацкіх творах знаходзім: «З другога **берага** рачулкі...», «...ссунуўся з **берага** пад мост», «Яўмен вылез з чоўна, зайшоў з **берага**...» (М. Лобан, «На парозе будучыні», «Полымя» № 7, 1961).

Выклікае здзіўленне разнабой у напісанні аднатыпных слоў: **міліметровы,** але **кіламетравы; успрымальнасць,** але **прадпрыймальны; апаўдні,** але **апоўначы; двукроп'е, двукоссе,** але **двухбортны, двухгорбы, двухдольны; паўднёва-ўсходні, кантрольна-ўліковы, класна-ўрочны,** але **фіна-угорскі.** А ці варта выганяць з мовы народную форму — **лёну** і замяняць яе некалькі штучнай — **ільну (льну)?**

Многа разыходжанняў у «Арфаграфічным слоўніку» і з «Руска-беларускім слоўнікам» (1953). Некаторыя з іх цяжка растлумачыць, як напрыклад:

«Руска-беларускі слоўнік»	«Арфаграфічны слоўнік»
агарожа	агароджа
аут	аўт (але клоун)
афсэт	афсет
двухкоссе	двукоссе
двухкроп'е	двукроп'е
заваёўнік	заваявальнік
каустыка	каўстыка
нароўні	нараўні
успрыймальнасць	успрымальнасць

Тут ішла гаворка аб кніжках, па якіх займаюцца вучні. Цяпер жа звернемся да літаратуры, якая прапануецца настаўніку — выкладчыку мовы. Параўнаем такія тры ўрыўкі.

1. «Выкарыстаць тыдзень выяўленчага мастацтва для шырокай прапаганды сярод вучняў школ твораў савецкага жывапісу, графікі, скульптуры, архітэктуры, прыкладнога мастацтва, а таксама для падвядзення вынікаў і папулярызацыі творчасці вучняў у галіне выяўленчага мастацтва» («Зборнік загадаў і інструкцый Міністэрства асветы БССР» № 14).

2. «Забеспячэнне пры наразанні палёў севазвароту і брыгадных дзялянак найлепшых умоў для прымянення сучаснай машыннай тэхнікі» (Праграма «Электрыфікацыя, эканоміка і арганізацыя сельскагаспадарчай вытворчасці» для IX класа школ сельскай моладзі).

3. «З мэтай падрыхтоўкі вучняў да перакладу звязных тэкстаў і замацавання правапісу **е** ў словах іншамоўнага паходжання настаўнік з вучнямі праводзіць вусны пераклад некалькіх сказаў з рускай мовы на беларускую» (В. А. Самцэвіч і Я. М. Замерфельд. «Урокі беларускай мовы ў V класе»).

Розным людзям належаць гэтыя радкі, а яднае сказы адно: сухая, траскучая канцыляршчына. Так і здаецца, што аўтары спаборнічаюць між сабой — хто здолее больш паставіць у сказе назоўнікаў роднага склону.

Больш уважліва спынімся на рабоце В. Самцэвіча і Я. Замерфельда. Не будзем гаварыць, **пра што** яны пішуць (гэта зразумела з самой назвы кніжкі), а **як** пішуць.

В. Самцэвіч і Я. Замерфельд зусім забываюць правіла, якое катэгарычна забараняе перагружаць сказы словамі ў родным склоне, і лічаць магчымым так выказваць думку: «Пераклад звязнага тэксту з адной мовы на другую мае вялікае значэнне для развіцця мовы вучняў, узбагачэння іх актыўнага слоўніка і больш глыбокага засваення граматычнага ладу адной і другой мовы, для адрознення напісання блізкіх слоў у дзвюх мовах»; або: «Для замацавання ведаў вучняў аб прыметніку і навыкаў правапісу іх (ведаў? вучняў? навыкаў? — **Я. Р.**) канчаткаў неабходна правесці разбор прыметнікаў як часціны мовы па наступнай схеме...» Шаблоннай, нескладнай, невыразнай і цяжкай мовай мовазнаўцы даюць метадычныя парады сваім калегам — выкладчыкам мовы!

У кніжцы часта няправільна ўжываюцца займеннікі («Новыя і незразумелыя вучням словы неабходна растлумачыць, а **яны** павінны запісаць іх у слоўнічкі»), не на месцы прамыя дапаўненні («**Пераклады** вучняў настаўнік правярае дома»; «**Адказы** вучні падмацоўваюць адпаведнымі прыкладамі»; «Кароткія **прыметнікі** вучні павінны падкрэсліць»; «**Тэкст** вызначае настаўнік»). Такая моўная неахайнасць зацямняе думку, перашкаджае разумець сказанае.

Нельга абмінуць і прыклады, якія В. Самцэвіч і Я. Замерфельд даюць у сваёй кніжцы: «На сходзе рабочыя **ўзнялі пытанне** аб эканоміі сыравіны»; «Над домам **надбудавалі** другі паверх»; «Вучань **абтачыў** першую дэталь»; «Пахла **прытарная саладкаватасць** падапрэлай саломы»; «Слон — **найбольшы з жывёл свету».**

Што, калі настаўнікі перанясуць гэтыя прыклады ў свой рабочы план і прапануюць іх вучням? А тыя, атрымаўшы атэстат сталасці, будуць пісаць: «Сталовая працуе з паследуючай аплатай» і «Тут вытвараецца продаж карасіны»...

У нас выкладчыкі мовы часта атрымліваюць «метадычныя парады», з якіх мала што можна скарыстаць у рабоце. Узяць хаця б артыкул З. Ліхтэрмана «Да пытання вывучэння мовы ў пачатковых класах» («Народная асвета» № 8, 1961). Ужо сама назва артыкула насцярожвае. Чаму «да пытання вывучэння мовы»? Аб чым збіраецца пісаць загадчык сектара пачатковага навучання Навукова-даследчага інстытута педагогікі Міністэрства асветы БССР? Аказваецца, кандыдат педагагічных навук хоча сказаць, што «У сувязі з задачамі перабудовы школы і павышэння эфектыўнасці ўрока неабходна паставіць на абмеркаванне пытанне аб рацыянальным выкарыстанні вучэбнага часу». Сярод агульных разважанняў і «каштоўных» парад «глыбока, уважліва папрацаваць над праграмамі, асэнсаваць іх патрабаванні», «больш смела і рашуча праяўляць сваю ініцыятыву, творчыя пошукі ў навучанні дзяцей» знаходзім і такую мясціну: «Па нашай прапанове ў адным III класе для замацавання і выпрацоўкі ўмення прымяняць атрыманыя веды на практыцы быў праведзен граматычны разбор па вызначэнню склонаў і іх канчаткаў у сказах: **З гары цячэ пах кветак. Над шырынёй палёў шумяць гаі пшаніцы».** Складаецца ўражанне, што З. Ліхтэрман знарок стараецца не гаварыць ясна, зразумела і лічыць, нібы выразны і просты стыль знізіць навуковую вартасць яго артыкула. Інакш навошта б ён пісаў: «Ставіліся пытанні да назоўнікаў з мэтай трывалага засваення назваў склонаў і канчаткаў»?

Барацьба за культуру мовы — справа не толькі настаўнікаў — выкладчыкаў мовы, але і работнікаў вышэйшай школы — усіх педагогаў, хто выхоўвае падрастаючае пакаленне.

Яўг. РАПАНОВІЧ.

ДЛЯ ШКОЛЬНІКАЎ

Калектыў Тэатра юнага гледача падрыхтаваў цікавы рэпертуар да школьных канікул. Самым маленькім будзе паказаны спектакль па п'есе С. Міхалкова «Зайка-зазнайка», для іх жа адбудуцца спектаклі — «Прыгоды Чыпаліна» Д. Радары, «Казачны домік» М. Стэгліка. «На граніцы» В. Белазёрава, «Чырвоныя д'ябаляты» П. Бляхіна, А. Палявога і А. Талбузіна.

Вучні старэйшых класаў прагледзяць п'есы «Авадзень» Э. Войніч, «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела і «Дзяўчына з вяснушкамі» А. Успенскага.

Дзень інтэлігенцыі

Так называлася мерапрыемства, якое правялі днямі культасветработнікі Лагойскага раённага Дома культуры. Цёпла сустрэлі настаўнікі, урачы, служачыя раённага цэнтра пісьменнікаў, што прыехалі на сустрэчу з інтэлігенцыяй. Пра лепшыя здабыткі беларускай літаратуры расказаў прысутным Н. Гілевіч. Затым з чытаннем сваіх твораў выступілі В. Вітка, С. Грахоўскі, А. Русецкі, Ул. Нядзведскі.

У апошнія дні гледачы Мінска пазнаёміліся з новымі спектаклямі, якія паказалі артыстычныя калектывы сталіцы. У Акадэмічным тэатры імя Я. Купалы адбылася прэм'ера п'есы Л. Талстога «Жывы труп». Пастаноўку гэтага спектакля ажыццявіў заслужаны артыст БССР І. Папоў. Мастацкае афармленне Я. Нікалаева. Музыку напісаў Д. Лукас. Галоўныя ролі ў спектаклі выконваюць Б. Платонаў, Т. Аляксеева, І. Ждановіч, В. Галіна, Г. Арлова і іншыя.

Рускі драматычны тэатр імя М. Горкага паказаў спектакль «Адзін год» Ю. Германа і Б. Рэста.

Уверсе сцэна са спектакля «Жывы труп». У ролях: Пратасава — артыст Б. Платонаў, Машы — артыстка Г. Арлова. Унізе сцэна са спектакля «Адзін год». У ролях: Лапшына — артыст Р. Качаткоў, Жмакава — артыст Ю. Сідараў.

Фота **Ул. КРУКА.**

ЦВІЦЕ КАМЕЛІЯ

Вецер узнімае снежны пыл і шалёна шпурляе яго ў вокны. Вялікая шыба амаль што замерзла. Чырвоны слупок градусніка, прымацаванага да рамы, паказвае дванаццаць градусаў марозу. Гэта там, за акном...

А тут, у вялізным памяшканні пад шкляным дахам, цвіце бледна-ружовымі бутончыкамі камелія. Тая самая камелія, радзіма якой — далёкі японскі востраў Ру-Кю. Праўда, тут няма паўднёвага сонца, але цяпла і вільгаці хапае. У адным пакоі з камеліяй раскінула вузкія цёмна-зялёныя лісты фінікавая пальма. Крыху далей — субтрапічная вашынгтонія. А потым выстраіліся ў рад прывезеныя з Бразіліі цэрус, партугальскае коркавае дрэва, калматая мексіканская апунцыя. Побач з імі — бэз. Яго не прывезлі ні з Грэцыі, ні з Фларыды. Радзіма яго Беларусь. Бэзу так добра сярод трапічных і субтрапічных раслін, што ён расцвіў у студзені. Квецені многа. Здаецца, на зялёныя галінкі насыпана белага духмянага снегу, ад якога льецца па ўсяму пакою знаёмы водар...

Усё гэта не кінафільм, не падарожжа на далёкі поўдзень, дзе пра лыжы дзеці ведаюць толькі па фотаздымках. З гэтым можна пазнаёміцца, калі прайсці крыху ўбок ад Ленінскага праспекта па заснежанай вуліцы да Цэнтральнага батанічнага саду Акадэміі навук БССР. У вялізнай аранжарэі сабрана цудоўная калекцыя субтрапічных і трапічных раслін розных краін свету. Гісторыя многіх дрэў і кветак — гэта доўгі шлях у навуцы беларускіх даследчыкаў, калекцыянераў, вучоных і проста аматараў прыроды. Колькі трэба пошукаў, колькі доследаў, каб урэшце бразільскаму сунічнаму дрэву — расліне капрызнай і пяшчотнай — спадабаліся беларуская глеба, і паветра, і вада. Колькі трэба намаганняў, каб грэчаскія фрэзі зацвілі ў студзені ў Беларусі пяшчотнымі аранжавымі кветкамі.

Многія дрэвы і кустарнікі пераехалі ў Беларусь не толькі як экспанаты або дэкаратыўныя аздабленні з поўдня. Тут ёсць і цікавыя для медыкаў, харчавікоў, фізікаў, хімікаў, будаўнікоў. Добра прынялося ў аранжарэі самшытавае дрэва і коркавы дуб. Вядома, што з лістоў новазеландскай пальмы вырабляюць моцныя карабельныя канаты. Амерыканскі паўднёвы грэйпфрут вывучаецца медыкамі як сродак, які ўплывае на павышэнне жыццядзейнасці чалавечага арганізма. Ёсць тут і японская агава, з якой вырабляюць напіткі. Але яна характэрная яшчэ і тым, што за 30—35 год свайго жыцця цвіце толькі адзін раз і адцвіўшы, памірае.

У аранжарэі багатае сямейства пальмаў. Сціпла раскінула лісце індыйская юка. Здзіўляюць вузенькія, нібы аксамітавыя, лісты фінікавай пальмы. Густа распусціла пялёсткі драцэна.

Хутка ўзнімуцца пад шкляную столь прыгожыя эўкаліпты з дзюбападобным лісцем. Вабяць вока духмяныя алеандры.

— Не ўсе расліны прывезены ў аранжарэю чаранкамі, — расказвае садавод Рыма Грыгар. — Многія батанічныя сады свету прыслалі насенне. Толькі за апошні час прыйшлі пакеты ад батанікаў Францыі, Бразіліі, Мексікі, Аўстраліі, Японіі, Дамініканскай рэспублікі, Ямайкі. Вось гляньце, як цвіце французская гваздзіка шабо...

Рыма Грыгар ужо некалькі год працуе садаводам. Яна любіць сваю прафесію і шмат энергіі і сілы аддае жыхарам аранжарэі. Работы тут хапае. Трэба сачыць за тэмпературай паветра, трэба рэгуляваць вільгаць у глебе, трэба своечасова заўважаць, калі з'яўляюцца бутоны на кустарніку, калі выкідваюць першыя пялёсткі ружы. Рыма знаходзіць час і на вучобу. Яна паступіла на біялагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага універсітэта і цяпер займаецца на чацвёртым курсе.

Дзяўчына расказвае і пра тое, што батанічны сад адсылае ў многія краіны свету беларускае насенне — кветкі і чаранкі розных парод дрэў. Так з кожным годам мацнеюць сувязі беларускіх батанікаў з вучонымі розных краін свету.

К. ІЛЬІН.

РАСЦВІЎ ЦЫКЛАМЕН. Фота **К. Якубовіча.**

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

Па старонках зарубежнага друку

«РЭАЛІЗМ»

Лонданскі «Артс тэатр» паставіў нядаўна п'есу «Лэдзі Чэтэрлі» па раману Д. Лоурэнса. Артыстка Джэн Мудзі, якая выконвае ролю лэдзі Чэтэрлі, і акцёр Вальтэр Броун, які выступае ў ролі яе палюбоўніка, выконвалі сцэну ў спальні зусім голыя. Аднак тэатральная крытыка адзначыла, што сцэна ў спальні была «недастаткова рэалістычная».

«Юманітэ».

РАСКОЛЬНІКАЎ І «КОЛАГАН»

У кінафільме «Злачынства і пакаранне», пастаўленым у Галівудзе па раману Дастаеўскага, паміж асобнымі кадрамі даецца рэклама розных патэнтаваных медыкаментаў. За некалькі секунд да сцэны, калі Раскольнікаў забівае старую, на экране з'яўляецца рэклама «Колагану»—патэнтаванага лякарства для нервовахворых, і ліслівы голас гаворыць: «Калі б Раскольнікаў прыняў хоць бы адну таблетку «Колагану», забойства не адбылося б. Купляйце «Колаган»!

«Дыспетч».

НЯМА КУДЫ СПЯШАЦЦА

Дзвесце багатых маладых амерыканцаў са штата Нью-Джэрсі арганізавалі «Клуб марудных». Згодна статута, членамі клуба могуць быць толькі тыя, каму «няма куды спяшацца». У статуце гаворыцца, што мэтаю клуба з'яўляецца «пратэст супраць паспешлівасці і мітусні сучаснага жыцця». Нядаўна кіраўніцтва клуба прысудзіла літаратурную прэмію пачынаючай пісьменніцы за тое, што яна заявіла: «Наступны свой твор я пачну пісаць не раней, чым праз год, бо мне няма куды спяшацца».

«Морген».

ЧЭМПІЁН ЖВАЧКІ

На спаборніцтвах на першынство свету па працягласці жавання гумкі, якія адбываліся нядаўна ў амерыканскім горадзе Сан-Педро (штат Каліфорнія), чэмпіёнам стаў трынаццацігадовы школьнік Вальтэр Рэбіт. Яму ўдалося на працягу 14 дзён няспынна жаваць адзін і той жа кавалачак жавальнай гумкі.

«Форум».

ЯК У АМЕРЫКАНСКІМ ФІЛЬМЕ

Пасля прагляду амерыканскага фільма «Чырвоны круг», у якім падрабязна расказваецца, як лёгка здабываюць грошы гангстэры, 19-гадовы Вільгельм Нейер вырашыў скарыстаць гэты метад. Ён разаслаў розным гандлярам пісьмы з пагрозай падпаліць або ўзарваць іх магазіны, калі для яго ў пэўным месцы не будуць пакладзены грошы. Як і ў фільме, у кожным пісьме была прыпіска: «Не спрабуйце звяртацца ў паліцыю, яна таксама з намі». У многіх выпадках яму ўдалося атрымаць патрабуемыя сумы.

«Фолькcштыме».

«МАРАЛЬНЫ КОДЭКС»

Судовыя ўлады горада Іаганесбурга (Паўднёва-Афрыканскі Саюз) прыгаварылі белага служачага Невіля Рада і афрыканскую артыстку Доці Цийо да шасці месяцаў турэмнага зняволення за парушэнне «Маральнага кодэкса», паводле якога забараняюцца шлюбы паміж белымі і чорнымі.

«Дэйлі Уоркер».

«ЗАЛАТАЯ МОЛАДЗЬ» ЗАБАЎЛЯЕЦЦА

Вялікая група юнакоў і дзяўчат з багатых сем'яў шведскай сталіцы прыехала на ўласных аўтамабілях у горад Карлсгота, расставіла палаткі ў скверы ў цэнтры горада і наладзіла папойку. Затым, скінуўшы з сябе адзенне, п'яныя юнакі і дзяўчаты пачалі танцаваць. Некалькі тысяч гледачоў акружылі сквер, каб паглядзець на гэтае відовішча.

«Фолькcштыме».

ЦАНА ФУТБАЛІСТА

Усяго некалькі сот фунтаў стэрлінгаў плацяць прафесіянальныя клубы футбалістаў аматарскім клубам за кожнага ігрока, які падае надзеі. Калі ж футбаліста перапрадаюць далей, яго кошт павялічваецца да пяці- і шасцізначных лічбаў. Лонданскі «Арсенал» заплаціў Уэлскаму нацыянальнаму клубу за Мэла Чарльза 50 тысяч фунтаў стэрлінгаў. Між іншым самому Мэлу Чарльзу з гэтай сумы перапала толькі 300 фунтаў стэрлінгаў.

«Вохенпост».

УСЁ ДЛЯ САБАК

У адным з самых шыкоўных нью-йоркскіх атэляў «Асторыя» адкрылася выстаўка «Усё для сабак». Тут дэманструюцца ўсялякія рэчы, неабходныя сабакам багатых гаспадароў, пачынаючы ад ашыйнікаў са слыхавымі апаратамі для глухіх сабак і пакрывалаў з электрычным абагрэвам да самага моднага капялюшыка. Вельмі вялікая колькасць экспанатаў — па кармленню сабак. Прадстаўлена мноства гатункаў кансерваў, прызначаных для сабак розных парод.

«Юманітэ».

ЯК РАЗВЕСЦІСЯ З ЖОНКАЮ

Каб пазбегнуць доўгай бюракратычнай цяганіны і вялікіх выдаткаў, звязаных са скасаваннем шлюбу ў ЗША, многія амерыканцы (у сярэднім каля 500 пар у месяц) прыязджаюць у мексіканскую правінцыю Чыхуаху. Паводле законаў гэтай правінцыі, кожны жыхар і нават чужаземец можа за 24 гадзіны атрымаць пасведчанне аб разводзе, заплаціўшы падатак у 550 песа. Для выгод прыезджых ля гасцініцы аэрапорта пастаянна дзяжураць адвакаты.

«Фолькcштыме».

З КІНАКАМЕРАЙ ПА РЭСПУБЛІЦЫ

Мінскі трактарны завод — передавое, абсталяванае па апошняму слову тэхнікі, прадпрыемства. Не выпадкова сюды часта прыязджаюць вучыцца спецыялісты з іншых краін. Цяпер тут праходзяць практыку інжынеры індыйскіх фірм.

Аб усім гэтым і расказана ў першым сюжэце кіначасопіса «Савецкая Беларусь» № 35, які выпусціла на экраны рэспублікі Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў.

З другога сюжэта гледачы даведаюцца аб тым, што ў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі створаны курсы па падрыхтоўцы старшынь калгасаў. Многія былыя салдаты і афіцэры Савецкай Арміі па закліку роднай партыі прыйшлі сюды, каб авалодаць асновамі сельскагаспадарчай вытворчасці.

Далей у кіначасопісе паказваецца новая мэбля, вытворчасць якой наладзіў Гомельскі дрэваапрацоўчы камбінат; расказваецца аб моцнай, непарушнай дружбе паміж калектывам працаўнікоў Віцебскай панчошна-трыкатажнай фабрыкі «КІМ» і чэхаславацкімі тэкстыльшчыкамі.

Выклікае цікавасць у гледачоў і кароткі кінарэпартаж, зняты апаратарам у новай школе-інтэрнаце на ўскраіне Гродна.

Асобны сюжэт часопіса прысвечан чарговаму турніру матча-рэваншу на званне чэмпіёна свету па стоклетачных шашках у Мінску.

Заключныя кінакадры пазнаёмяць гледачоў з выстаўкай фотаработ карэспандэнта «Праўды» Валодкіна, які нядаўна быў на Кубе. Гэтая выстаўка экспануецца ў сучасны момант у беларускай сталіцы.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00515

Друкарня выдавецтва «Звязда».